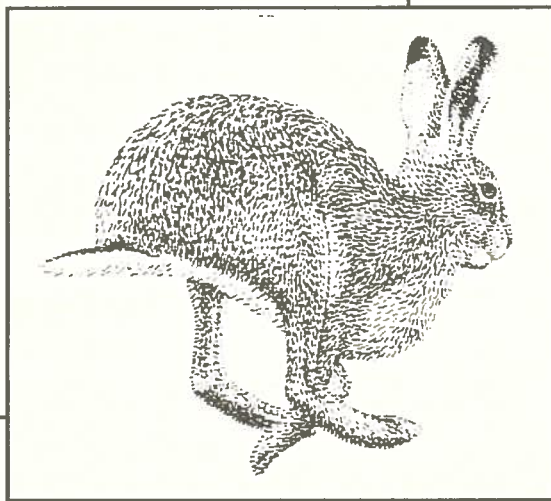
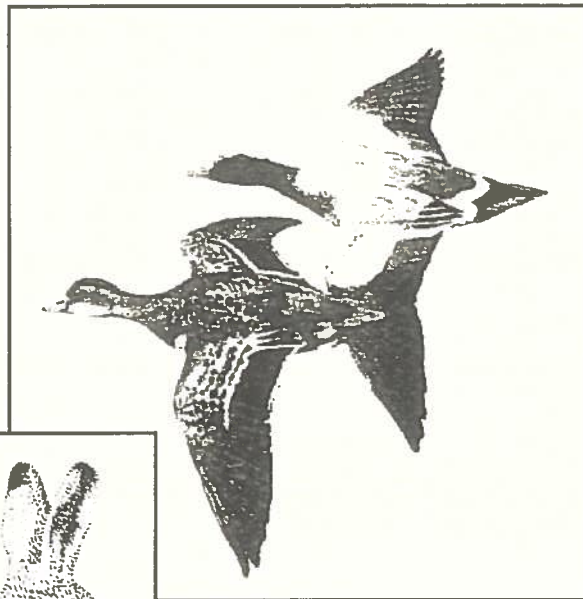

Faunaschade in Noord- en Zuid-Holland

Faunaschade in Noord- en Zuid-Holland

November 2000

J. G. Oord
G.J. Spek

Oord-Faunatechniek
Meester Broerweg 3
7986 PM Wittelte
(0521) 598246

INHOUD

blz.

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Probleemstelling	1
1.3	Doel en vraagstelling	1
1.4	Methode en opbouw	2
1.5	Beperkingen	2
2	Nieuwe wet- en regelgeving	3
2.1	Flora- en Faunawet	3
2.2	Algemene maatregelen van bestuur	3
2.2.1	Jachtbesluit	3
2.2.2	Besluit Faunabeheer	4
2.2.3	Besluit beheer en schadebestrijding dieren	4
2.2.4	Besluit aanwijzing soorten	5
2.2.5	Besluit Faunafonds	5
2.3	Verantwoordelijkheden bij het voorkomen van landbouwschade door fauna	5
3	Provinciaal beleid	8
3.1	Beleid Provincie Zuid-Holland	8
3.1.1	Beleidsplan Natuur en Landschap	8
3.1.2	Nota Faunabeheer	8
3.1.3	Jachtnota Provincie Zuid-Holland	8
3.1.4	Provinciaal Overleg Fauna-aangelegenheden	9
3.2	Beleid Provincie Noord-Holland	9
3.2.1	Beleidsnota Uitvoeringsprogramma Faunabeleid	9
4	Landbouwschade in Noord- en Zuid-Holland	11
4.1	Landbouwschade Zuid-Holland	11
4.1.1	Overzicht belangrijkste gewasschade	11
4.1.2	Gemiddelde schadebedragen per gewas	12
4.2	Landbouwschade Noord-Holland	13
4.2.1	Overzicht belangrijkste gewasschade	13
4.2.2	Gemiddelde schadebedragen per gewas	13
5	Schadeveroorzakende diersoorten	15
5.1	Schadeveroorzakende diersoorten in Zuid-Holland	15
5.1.1	Belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten	15
5.1.2	Gemiddelde schadebedragen per diersoort	16
5.1.3	Schade kerngebieden	17
5.2	Schadeveroorzakende diersoorten in Noord-Holland	18
5.2.1	Belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten	18
5.2.2	Gemiddelde schadebedragen per diersoort	19
5.2.3	Schade kerngebieden	19
6	Afschotgegevens	21
6.1	Algemeen	21
6.2	Afschotgegevens Zuid-Holland	21
6.3	Afschotgegevens Noord-Holland	24
6.4	Vergelijking afschotgegevens Noord- en Zuid-Holland	27

7	Preventieve maatregelen	29
7.1	Toelichting	29
7.2	Grasland, graszaad, graszoden en granen	29
7.3	Vollegrondsgroenten	30
7.4	Suikerbieten en aardappelen	31
7.5	Bloemen en bloembollen	31
7.6	Fruitbomen en fruit	32
8	Overige relevante informatie	33
8.1	Gedooogebieden voor ganzen in Zuid-Holland	33
8.2	Landelijk Artikel 53 beleid voor ganzen in het seizoen 1999/2000	33
8.3	Onderzoeken naar stuurbaarheid van ganzen rondom ganzenopvanggebieden	33
8.4	Smientenbeheergebieden in Noord-Holland	34
8.5	Resultaten enquête organisatiestructuur	34
9	Conclusies en aanbevelingen	36
9.1	Algemene conclusies per provincie	36
9.1.1	Zuid-Holland	36
9.1.2	Noord-Holland	36
9.2	Conclusies en aanbevelingen t.a.v. diersoorten	37
9.2.1	Kolgans	37
9.2.2	Grauwe gans	37
9.2.3	Rietgans en kleine rietgans	38
9.2.4	Brandgans	38
9.2.5	Rotgans	38
9.2.6	Overzomerende ganzen	38
9.2.7	Overige ganzen	39
9.2.8	Knobbelzwaan	39
9.2.9	Wilde eend	39
9.2.10	Smient	39
9.2.11	Meerkoet	39
9.2.12	Fazant	40
9.2.13	Kraaiachtigen	40
9.2.14	Houtduif	41
9.2.15	Spreeuw	41
9.2.16	Ree	41
9.2.17	Haas	42
9.2.18	Konijn	42
9.2.19	Vos	42
9.3	Conclusies en aanbevelingen organisatiestructuur	43

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De Flora-en Faunawet (FF-wet) treedt in werking, zodra de bijbehorende Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) door de Tweede Kamer zijn goedgekeurd. Een aantal van deze besluiten dient aan de Tweede Kamer te worden voor gehangen. Verwacht wordt dat dit in de eerste helft van 2001 plaats zal vinden.

De FF-wet vervangt de Jachtwet, de Vogelwet, de Natuurbeschermingswet (gedeeltelijk), de Nuttige dierenwet en de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten. De bestaande wettelijke regelingen ten aanzien van jacht, verantwoordelijkheden van de jachthouder, schadevoorkoming en schadebestrijding vastgelegd in de Jachtwet, komen hiermee te vervallen.

Deze ophanden zijnde veranderingen zijn voor de Westelijke Land-en Tuinbouworganisatie redenen geweest om Oord Faunatechniek een onderzoek te laten verrichten naar de doorwerking van de nieuwe wetgeving op de schadeproblematiek door dieren in de landbouwgebieden van Noord- en Zuid Holland.

Tevens hebben de Westelijke Land - en Tuinbouworganisaties en de Milieufederatie Noord Holland reeds in een vroegtijdig stadium gezamenlijk de discussie opgestart omtrent de organisatorische aspecten, die samenhangen met de schadeproblematiek. Te denken valt daarbij aan voorlichting, preventieve methoden en begeleiding bij schadeaanvragen. Zowel de Milieufederatie als de WLTO hebben hierover dezelfde denkbeelden. De inhoud van het laatste hoofdstuk is hiervan een weerslag.

1.2 Probleemstelling

Door de ophanden zijnde Flora- en Faunawet bestaat bij de land- en tuinbouw onduidelijkheid over de toekomstige verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden bij faunaschade (financieel en ten aanzien van schadepreventie), de beschikbaarheid van voldoende effectieve preventiemethoden en de procedure en (financiële) afhandeling bij schade. Verder ontbreekt een totaaloverzicht van de faunaschade in Noord- en Zuid-Holland en inzicht in de verwachte ontwikkelingen t.a.v. de schade onder invloed van de nieuwe wetgeving.

1.3 Doel en vraagstelling

De doelstellingen van het onderzoek zijn:

- Inzicht geven in de problematiek van schade door dieren aan de landbouw in Noord- en Zuid-Holland
- Het ontwikkelen van een organisatie- en informatiestructuur t.a.v. schadepreventie en -afhandeling

De onderzoeksvragen hierbij zijn:

- Welke diersoorten brengen de landbouw schade toe?
- Aan welke gewassen wordt schade toegebracht?
- In welke gebieden treedt de schade op?
- Welke preventieve maatregelen zijn bekend en wat is de effectiviteit en toepasbaarheid van deze maatregelen?
- Waar ligt de verantwoordelijkheid voor schadepreventie onder de nieuwe FF-wet?
- Wat zijn de verwachtingen t.a.v. de landbouwschade en schadeveroorzakende diersoorten?
- Wat zijn de verwachte knelpunten ten aanzien schadepreventie en schadeafhandeling?
- Op welke wijze kunnen de betrokken instanties bijdragen aan een vlotte afhandeling van ontheffing- en schadevergoedingsaanvragen en een daadkrachtige en effectieve aanpak van preventieve maatregelen?

Ter ondersteuning is door de WLTO een begeleidingsgroep geformeerd, bestaande uit:

- Dhr J.C. Ghijsse WLTO
- Mw. A. Don provincie Noord-Holland
- Dhr. T. de Vries provincie Zuid-Holland
- Dhr. H. Gallagher Milieufederatie Noord-Holland
- Dhr. A. Kamminga KNJV

1.4 Methode en opbouw

Het inventariserende gedeelte bestaat uit korte samenvattingen van de Flora- en Faunawet en het Provinciaal beleid (hoofdstukken 2 en 3), een overzicht van de landbouwschade in voorgaande jaren (hoofdstuk 4), de schadeveroorzakende diersoorten (hoofdstuk 5), afschotgegevens en populatietendensen (hoofdstuk 6) en preventieve maatregelen per gewasgroep (hoofdstuk 7). Hoofdstuk 8 bevat de resultaten van een schriftelijke enquête onder de diverse betrokken instanties met betrekking tot de gewenste organisatie- en informatiestructuur en overige relevante informatie. Hoofdstuk 9 geeft conclusies en aanbevelingen.

Voor gegevens over de landbouwschade door dieren is gebruik gemaakt van de jaarverslagen van de wildschadecommissies (Wico's). Voor de afschotgegevens is gebruik gemaakt van de database van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV).

De concepten zijn voorgelegd aan en besproken met de begeleidingsgroep. De concepten zijn tevens ter reactie aangeboden aan dhr. H.W.M. van Welie van het Jachtfonds.

1.5 Beperkingen

De invloed van de FF-wet is ingeschat op basis van de concept AMvB's met als peildatum 1 december 1999. Een aantal van deze besluiten dient aan de Tweede Kamer te worden voorgehangen. Verwacht kan worden dat dit medio 2000 plaats zal vinden. De behandeling in de Tweede Kamer kan dus nog voor veranderingen zorgen in de AMvB's. Dit doet echter niets af aan de systematiek van de FF-wet.

2 NIEUWE WETGEVING

2.1 Flora- en faunawet

De regelgeving die betrekking heeft op de bescherming van dier- en plantensoorten, is thans in één wet geregeld: de Flora- en faunawet (FF-wet). Het betreft een zogenaamde raamwet, waarin de hoofdzaken en uitgangspunten zijn vastgelegd. Nadere invulling vindt plaats bij Algemene Maatregelen van Bestuur (Besluiten). De wet is inmiddels aangenomen, maar een aantal Besluiten moet nog door de Tweede Kamer worden voorgelegd. Naar verwachting zal de FF-wet in 2001 geëffectueerd worden.

De FF-wet bundelt de bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen: de Vogelwet 1936, de Jachtwet, de Natuurbeschermingswet (gedeeltelijk), de Nuttige Dierenwet 1914 en de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten. Nieuw in de wet is de mogelijkheid voor gedeputeerde staten om plaatsen die van wezenlijke betekenis zijn voor een beschermde dier- of plantensoort als beschermde leefomgeving aan te wijzen.

De systematiek van de wet is ten opzichte van de systematiek van de voorheen geldende wetgeving op het gebied van de bescherming van dier- en plantensoorten gewijzigd. De wet kent zes diersoorten waarop in beginsel de jacht kan worden geopend. Voor de overige diersoorten bevat de wet een regime gericht op bescherming en, voorzover nodig, op regulering van het beheer van in het wild levende dieren en de voorkoming en bestrijding van schade aangericht door dieren. De bepalingen inzake beheer en schadebestrijding zijn opgenomen in de wet en nader uitgewerkt in de Algemene Maatregelen van bestuur.

Het bovenstaande heeft tot gevolg dat veel van de wildsoorten uit de Jachtwet, onder de nieuwe wet niet meer als bejaagbaar worden aangemerkt. Als wildsoorten worden nog genoemd: haas, fazant, patrijs, wilde eend, konijn en houtduif.

Daarnaast wijst de minister, bij algemene maatregel van bestuur, beschermde inheemse diersoorten aan die niet in hun voortbestaan worden bedreigd en die:

- a) in het gehele land veelvuldig belangrijke schade aanrichten of
- b) in delen van het land veelvuldig belangrijke schade aanrichten.

Voor de eerste categorie kan de minister aan grondgebruikers handelingen toestaan om schade te voorkomen aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren. Voor de tweede categorie kunnen deze handelingen worden toegestaan bij Provinciale verordening.

Voor de overige beschermde soorten kunnen Gedeputeerde Staten, onder voorwaarden en beperkingen, ontheffing verlenen voor in de wet genoemde verboden. GS moet voor het verlenen van dergelijke ontheffingen vooraf advies inwinnen bij het Faunafonds en dient de besluiten te publiceren in de Staatscourant en minimaal in één landelijk dag- of nieuwsblad. De ontheffingen worden over het algemeen slechts verleend aan faunabeheereenheden (FBE's), op basis van een faunabeheerplan en voor een periode van maximaal vijf jaar.

2.2 Algemene maatregelen van bestuur

2.2.1 Jachtbesluit

In het Jachtbesluit zijn zaken geregeld als de verhuur van het genot van de jacht, de uitoefening van de jacht buiten gezelschap van de jachthouder, de eisen voor het jachtexamen, de jacht-, valkeniers- en kooikersakten, de jachtvelden, de jachtmiddelen, jachtverboden, de verzekeringsplicht en vrijstellingen en ontheffingen.

2.2.2 Besluit Faunabeheer

Voorheen geschiedde het beheer van de fauna veelal in het kader van de jacht, door wildbeheereenheden (WBE's). Nu door de beperking van het aantal wildsoorten nog slechts voor een klein aantal diersoorten beheer en schadebestrijding door middel van jacht kan plaatsvinden, is in de wet een andere opzet gekozen, waarin faunabeheereenheden (FBE's) een belangrijke rol vervullen.

Beheer en schadebestrijding kunnen ingevolge artikel 68 van de wet slechts plaatsvinden door erkende faunabeheereenheden op basis van goedgekeurd faunabeheerplan. Gedeputeerde staten van de provincies zijn in de wet aangewezen om faunabeheereenheden te erkennen en om de faunabeheerplannen goed te keuren. Deze gedecentraliseerde opzet houdt eveneens in dat de provincies ten aanzien van beheer en schadebestrijding - aanvullend op de rijksvoorschriften ter zake - een eigen beleid kunnen voeren door bijvoorbeeld bepaalde handelingen in bepaalde perioden van het jaar niet toe te staan (bijvoorbeeld het doden van bepaalde dieren in de zoog- of broedperiode).

Faunabeheereenheden zijn samenwerkingsverbanden van jachthouders. De faunabeheereenheden dienen door hun coördinerende rol een planmatige aanpak van het beheer van diersoorten te waarborgen. De faunabeheereenheden en de faunabeheerplannen moeten aan een aantal in de wet omschreven eisen voldoen om door Gedeputeerde Staten te kunnen worden erkend respectievelijk goedgekeurd. Zo moeten het werkgebied van een FBE en een faunabeheerplan minimaal 5.000 hectare beslaan.

2.2.3 Besluit beheer en schadebestrijding dieren

Het Besluit beheer en schadebestrijding dieren bevat nadere bepalingen op het terrein van beheer van diersoorten en schadebestrijding.

Eén van de onderdelen is de aanwijzing van soorten die in het gehele land of in delen van het land veelvuldig belangrijke schade aanrichten en waarvoor bij ministeriële beschikking of provinciale verordening vrijstellingen kunnen worden verleend.

Als soorten die landelijk belangrijke schade aanrichten worden genoemd:

Mol
Konijn
Houtduif

Soorten die lokaal belangrijke schade veroorzaken zijn:

Brandgans	Knobbelzwaan	Kraai	Haas
Grauwe gans	Meerkoet	Kauw	Veldmuis
Kleine rietgans	Smient	Holenduif	Bosmuis
Kolgans	Wilde eend	Spreeuw	
Rotgans	Ekster	Huismus	
Rietgans	Roek	Ringmus	

Voor de landelijke schadesoorten kan de minister handelingen toestaan om schade te voorkomen aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren. Het ligt in het voornemen de grondgebruiker toe te staan de aangewezen soorten te vangen, te doden en opzettelijk te verontrusten. Voor de soorten konijn en houtduif is er sprake van jagen, aangezien deze ook tot de wildsoorten behoren.

Voor de lokale schadesoorten kunnen handelingen worden toegestaan bij Provinciale verordening. De Nota van toelichting bij het Besluit beheer en schadebestrijding dieren zegt hierover het volgende: Veelal zal ter voorkoming van belangrijke schade volstaan kunnen worden dat de grondgebruiker de aangewezen soorten weg kan jagen. Het ligt daarom in de rede dat de provincies de grondgebruiker in beginsel slechts toestaan de aangewezen soorten opzettelijk te verontrusten en geen toestemming te verlenen voor het vangen en doden van de betrokken dieren of voor het rapen van hun eieren. Slechts indien blijkt dat dit opzettelijk verontrusten niet afdoende is om belangrijke schade te voorkomen, lijkt het aangewezen dat de provincies vrijstelling verlenen voor het vangen en doden van dieren.

De ontheffingen ten aanzien van deze categorie worden in principe verleend aan faunabeheereenheden.

2.2.4 Besluit aanwijzing soorten

In het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet worden een groot aantal planten- en vlindersoorten aangewezen als beschermde soort.

Tevens worden er een aantal zoogdieren en vogels genoemd, waarvan de gedomesticeerde vorm niet tot de beschermde soorten worden gerekend. Dit betekent dat verwilderde exemplaren van de gedomesticeerde vorm onbeschermd zijn. Het betreft o.a. bunzing (fret), konijn, varken, grauwe gans (boerengans), kanarie, rotsduif (stadsduif of verwilderde postduif) en wilde eend.

2.2.5 Besluit Faunafonds

Het Besluit Faunafonds was ten tijde van dit onderzoek nog niet aanwezig.

2.3 Verantwoordelijkheden bij het voorkomen van landbouwschade door fauna

De grondgebruiker is onder de FF-wet in beginsel zelf verantwoordelijk voor het nemen van preventieve maatregelen om schade door dieren te voorkomen. Afhankelijk van de wettelijke status van een diersoort kan ook de jachthouder een deel van de verantwoordelijkheid dragen. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden in beschermde diersoorten niet zijnde wild (beschermde diersoorten) en beschermde diersoorten die aangewezen zijn als wild(wildsoorten).

Beschermde diersoorten

De grondgebruiker is verantwoordelijk voor schadepreventie, maar kan de FBE verzoeken om mee te helpen bij het voorkomen of beperken van de schade door beschermde diersoorten. De grondgebruiker dient hiervoor het initiatief te nemen en de FBE jaarlijks te informeren omtrent het voorgenomen bouwplan en de te verwachten schade.

Veelal zal de FBE de hiervoor benodigde ontheffingen aanvragen, aangezien veel ontheffingen in principe alleen aan FBE's worden verleend. De grondgebruiker kan zelf ook ontheffingen aanvragen, als het gaat om maatregelen tegen diersoorten die geen planmatig beheer vergen.

Wanneer er ondanks preventieve maatregelen toch schade wordt veroorzaakt door beschermde diersoorten, kan de grondgebruiker een financiële tegemoetkoming aanvragen bij het Faunafonds.

Wildsoorten

“De jachthouder is verplicht datgene te doen wat een goed jachthouder betaamt om een redelijke wildstand te handhaven dan wel, bij het ontbreken daarvan, te bereiken en om schade door in zijn jachtveld aanwezig wild te voorkomen”, aldus de Flora- en faunawet, artikel 37.

De jachthouder moet dus het afschot van wildsoorten afstemmen op de schadegevoeligheid van gewassen in zijn gebied, maar dient hierbij wel een redelijke stand te handhaven. Het wegnemen van een totale populatie, om schade te voorkomen, is wettelijk verboden.

De jachthouder zal daarnaast steeds de situatie in het veld moeten volgen en beoordelen. Bij dreigende of optredende schade zal er extra afschot of verjaging moeten plaatsvinden. Is de jacht op de betreffende wildsoort (tijdelijk) gesloten, dan zal hij een ontheffing moeten aanvragen en ook daadwerkelijk van de ontheffing gebruik moeten maken.

Van de grondgebruiker mag worden verwacht dat deze de jachthouder tijdig waarschuwt bij dreigende of optredende schade, medewerking verleent bij de schadebestrijding, informatie verstrekt over de te verbouwen gewassen en zelf ook preventieve maatregelen neemt om de schade zoveel mogelijk te beperken.

Regelmatig overleg tussen jachthouder en grondgebruiker is gewenst, evenals een gecoördineerde aanpak van de schadepreventie in WBE-verband.

Blijft de jachthouder in gebreke, dan kan hij door de grondgebruiker worden aangesproken op een 'onrechtmatige daad' en aansprakelijk worden gesteld voor (een deel van) de schade. De afhandeling van de schade is een zaak tussen grondgebruiker en jachthouder. Geschillen kunnen afhankelijk van de hoogte van de schade worden voorgelegd aan de kantonrechter.

Welke schade komt in aanmerking voor een vergoeding door het Faunafonds

De vraag welke schade in aanmerking komt voor vergoedingen zal worden beantwoord in het *Besluit Faunafonds*. Deze algemene maatregel van bestuur was ten tijde van dit onderzoek nog niet ingevuld. Naar verwachting zal alleen landbouwschade, die is veroorzaakt door beschermde inheemse diersoorten, in beginsel in aanmerking komen voor een tegemoetkoming door het Faunafonds. Bij de beoordeling van de vraag of een tegemoetkoming in de schade gerechtvaardigd is, zal de volgende afweging plaatsvinden:

- Heeft de gedupeerde grondgebruiker voldoende en tijdig preventieve maatregelen genomen?
- Heeft er overleg plaatsgevonden met aangrenzende grondgebruikers en de faunabeheereenheid?
- Is de faunabeheereenheid tijdig gewaarschuwd?
- In hoeverre zijn er ontheffingen aangevraagd en is er daadwerkelijk gebruik gemaakt van verleende ontheffingen?
- Is er sprake van een 'bijzondere teelt'?

Schade veroorzaakt door wildsoorten is een zaak tussen grondgebruiker en jachthouder en komt in principe niet in aanmerking voor een tegemoetkoming. Het Faunafonds kan een uitzondering maken voor schade door een wildsoort, indien de jacht op de betreffende soort ten tijde van de optredende schade was gesloten en de aanvraag voor een ontheffing is afgewezen. Ook in dit geval speelt de mate waarin preventieve maatregelen zijn genomen een belangrijke rol (er moet als het ware sprake zijn van een overmachtsituatie).

Schade veroorzaakt door onbeschermde diersoorten komt niet voor schadevergoeding in aanmerking. Bij diersoorten waarvoor een landelijke of provinciale vrijstelling is verleend, is de mate waarin gebruik is gemaakt van de toegestane handelingen bepalend voor het al dan niet in aanmerking komen voor een (gedeeltelijke) tegemoetkoming in de schade.

Indien een provincie ten aanzien van provinciale schadesoorten geen vrijstelling geeft of bij ontheffing onvoldoende mogelijkheden biedt om de schade adequaat te voorkomen of te beperken, dan bestaat de mogelijkheid dat het Faunafonds (een gedeelte van) de schade verhaalt bij de betreffende provincie. Op dit punt kunnen na de inwerkingtreding van F&Fwet nadere afspraken worden verwacht tussen enerzijds de Provincies en het Faunafonds.

Bijzondere teelten

Bij de afweging voor een tegemoetkoming in de schade hanteert het Jachtfonds/Faunafonds tot op heden de term 'bijzondere teelten'.

In het algemeen worden als bijzondere teelten beschouwd:

- de teelt van gewassen die zeer gevoelig zijn voor een bepaald type faunaschade;
- de teelt van gewassen in situaties met een sterk verhoogd risico op faunaschade;
- teeltwijzen met een sterk verhoogd risico op faunaschade en/of vervolgschade;
- cultures met een hoog financieel risico.

Bij diverse bijzondere teelten worden extra eisen gesteld aan door de grondgebruiker te nemen preventieve maatregelen (bijvoorbeeld het aanbrengen van een raster of afdekken met netten). Andere bijzondere teelten komen in het geheel niet in aanmerking voor schadevergoeding door het Faunafonds. In opdracht van het Jachtfonds/Faunafonds wordt een *Handboek Faunaschade* voorbereid, waarin per teelt de eisen aan preventieve maatregelen zullen worden aangegeven.

Voorbeelden van cultures die mogelijk als bijzondere teelt beschouwd kunnen worden, zijn:

- Boomgaarden en boomkwekerijen in relatie tot schil- en veegschade door reeën;
- Kersen en morellen in relatie tot vogelschade;
- Percelen vollegrondsgroenten temidden van weilanden of bossen;
- Proefvelden, waarbij opbrengstgegevens van kleine percelen worden vergeleken;
- Biezeenteelt in verband met excessieve ganzenschade;
- Graszaadteelt in verband met schade door mussen en vinkachtigen;
- De zogenaamde vervroegende teelten (bijvoorbeeld ijsbergsla onder acryldoek);
- De teelt van planten in containers;
- Bedrijfsmatige visteelt;
- Ecologische - en biologisch-dynamische teelten in verband met het niet toepassen van zaaizaadbehandeling.

De ecologische - en biologisch-dynamische teelten nemen wat dit betreft een bijzondere plaats in. Bij deze teeltwijzen wordt het zaaizaad niet behandeld met een wildafweermiddel. Vooralsnog wordt dit geaccepteerd en worden er hogere eisen gesteld aan andere preventieve maatregelen om pik- en vraatschade door vogels in de zaai- en kiemperiode te voorkomen. Op termijn zal er een effectief biologisch afweermiddel moeten worden ontwikkeld en toegepast.

Het is niet mogelijk om een compleet overzicht van alle bijzondere teelten te geven. Door ontwikkelingen in teeltmethoden en het verbouwen van nieuwe gewassen, zullen er mogelijk ook nieuwe bijzondere teelten ontstaan. Daarbij kunnen specifieke plaatselijke omstandigheden -met name het voorkomen van schadeveroorzakende diersoorten- een gangbare teelt tot een bijzondere teelt maken. Bij twijfel kan de grondgebruiker algemene informatie inwinnen bij het Faunafonds. Grondgebruikers dienen vooral alert te zijn bij:

- de teelt van nieuwe gewassen, rassen of hybriden;
- de teelt van gewassen die niet gangbaar zijn in de omgeving;
- het toepassen van nieuwe teeltmethoden.

3 PROVINCIAAL BELEID

In relatie tot schade aan landbouwgewassen is het huidige beleid ten aanzien van de schadeveroorzakende soorten beschreven. Vanwege de ophanden zijnde veranderingen door de Flora-en Faunawet en de hierbij horende AMvB's en de inmiddels geëffectueerde jachtsluiting (september 1999) op ganzen, smient en meerkoet, zal het provinciale beleid op bepaalde punten aangepast moeten worden.

3.1 Beleid Provincie Zuid Holland

3.1.1 Beleidsplan Natuur en Landschap

In 1991 hebben Provinciale Staten het beleidsplan Natuur en Landschap vastgesteld. De uitgangspunten en doelstellingen van het provinciaal natuurbeleid zijn daarin uitgebreid verwoord. De hoofddoelen van het natuur- en landschapsbeleid zijn:

- Het duurzaam instandhouden en ontwikkelen van de verscheidenheid aan ecosystemen en de daarin behorende soorten;
- Het duurzaam instandhouden en ontwikkelen van de natuurlijkheid en kenmerkendheid van ecosystemen;
- Het bevorderen van de mogelijkheden van de mens om de natuur te beleven.

3.1.2 Nota Faunabeheer

In 1992 hebben GS, na advies van de Statencommissie Groen, de nota Faunabeheer vastgesteld. Deze nota is een voortvloeisel uit het Provinciale Beleidsplan Natuur en Landschap voor het deelaspect Fauna en heeft betrekking op de terreinen die in eigendom en/of beheer zijn bij de Provincie. Voorts is deze nota richtinggevend voor het GS-standpunt ten aanzien van de uit te brengen adviezen aan LASER, met betrekking tot vergunningverlening.

De doelstellingen uit het Beleidsplan Natuur en Landschap resulteren onder meer in een terughoudend beleid ten aanzien van de jacht, omdat jacht slecht is te verenigen met het streven om wilde soorten in zo natuurlijk mogelijke omstandigheden te laten leven. De jacht wordt gezien als onderdeel van het terreinbeheer.

3.1.3 Jachtnota Provincie Zuid Holland.

De Jachtnota Provincie Zuid-Holland is in mei 1997 vastgesteld door GS. Hierin is o.a. het beleid ten aanzien van schadevoorkoming en -beperking beschreven.

Voor de soorten haas, fazant, smient, wilde eend, meerkoet en konijn verlenen GS aan WBE's vergunning op voorhand, mits er sprake is van gecoördineerde en planmatige schadebestrijding.

Voor de ganzensoorten: grauwe gans, kolgans en rietgans verlenen GS vergunning aan WBE's die een gecoördineerd en planmatig wildbeheer voeren om ganzen te verjagen met gebruikmaking van het geweer van schadegevoelige percelen naar percelen die minder schadegevoelig zijn. Dit geldt eveneens voor overzomerende soortgenoten. Voorwaarde is daarbij echter wel dat er gebieden worden ingericht die als opvanggebied kunnen functioneren.

Voor overzomerende ganzen (verwilderde ganzen, exoten, grauwe ganzen, canadagansen en kol- en brandgansen) kan GS vergunningen verlenen voor respectievelijk het bestrijden van schade aan landbouwgewassen en het reguleren van de populatie door legselbeperking.

Zolang verwilderde ganzen en exoten geen schade aanrichten kunnen deze soorten naar het oordeel van GS worden gedoogd. Zodra echter schade zal ontstaan dienen deze soorten actief te worden bestreden.

Ten aanzien van knobbelzwanen is het beleid om terughoudend om te gaan met afschotvergunningen. Indien vergunningverlening om schade te voorkomen en te beperken gewenst is, verdient vergunningverlening voor legselbeperking de voorkeur.

Tenslotte beperken GS de vergunningverlening aan grondgebruikers voor het gebruik van een vuurwapen voor het doden van onbeschermd verklaarde vogels tot een minimum. Naar het oordeel van GS zijn er veelal andere effectieve wildwerende middelen en methoden voorhanden.

3.1.4 Provinciaal Overleg Fauna-aangelegenheden

Binnen het Provinciaal Overleg Fauna-aangelegenheden (POF) worden de problemen die bij de uitvoering van het beleid aan de orde komen of worden verwacht nader besproken.

3.2 Beleid Provincie Noord Holland

3.2.1 Beleidsnota Uitvoeringsprogramma Faunabeleid.

Deze beleidsnota is in december 1997 vastgesteld. Het uitvoeringsprogramma is een uitvoeringsdocument voor het vigerende faunabeleid van provincie en rijk en hetgeen over fauna in de wet is vastgelegd. Het uitvoeringsprogramma zal periodiek worden herzien. Op moment van vaststelling was de Provincie gemandateerd om vergunningen te verlenen ex art. 53 van de Jachtwet. Kort daarop werd dit mandaat ingetrokken. Sindsdien vormt de beleidsnota het kader voor advisering met betrekking tot de vergunningverlening door LASER.

Soorten en schade

Het bestaande beleid van de Provincie Noord Holland ten aanzien van de landbouwschade veroorzakende soorten voorzover nog relevant is als volgt:

Knobbelzwaan

Alleen bij behoorlijke schade werden er in verband met schadebestrijding een beperkt aantal vergunningen verstrekt. Als extra voorwaarden waren hieraan verbonden, dat afschot alleen plaats mocht vinden op percelen met schadegevoelige gewassen en dat de vergunning op verzoek van de grondgebruiker werd aangevraagd. Vanwege publieksreacties en het verwachte effect van het stoppen van de vergunningverlening is met ingang van 1-1-1999 gestopt met de uitgifte van vergunningen voor knobbelzwanen. Door de daarop volgende sterke toename van de door grondgebruikers aangevraagde schadevergoedingen wordt vanaf 2000 een nieuw beleid ten aanzien van knobbelzwanen gevoerd. Vergunningen voor afschot en eirapen worden verleend op gevoelige gewassen, op voorwaarde dat afschot pas mag plaatsvinden als dat 24 uur van tevoren wordt gemeld, minimaal 30 zwanen aanwezig zijn en niet meer dan 5 zwanen per etmaal geschoten worden. De komende twee schadeseizoenen zal een experiment worden uitgevoerd met het gedogen van knobbelzwanen in een aantal proefgebieden. Doel hiervan is na te gaan of een gedoogbeleid kan bijdragen tot enerzijds lagere landbouwschade en anderzijds minder verstoring (verjagen, afschot) van de knobbelzwanenpopulatie.

Ganzen

Voor grauwe gans, kolgans en rietgans kan door de provincie vergunning worden verleend voor bestrijding van schade door ganzen buiten de reguliere afschotperiode. In en nabij slaap- en rustgebieden zullen geen vergunningen worden verstrekt. Elders alleen wanneer dat past in een planmatig en gecoördineerd beheer, waarbij ver- en bejaging gebeurt in combinatie met opvang in speciaal daartoe beheerde gebieden in de directe nabijheid.

Voor rotganzen, brandganzen en kleine rietganzen zullen in principe geen vergunningen worden verstrekt. Ook dit beleid is achterhaald door sluiting van de jacht: in Noord Holland zijn geen vergunningen afgegeven.

Overzomerende ganzen

Overzomerende ganzen veroorzaken een groeiende landbouwschade in de weide- en akkerbouwgebieden. Het betreft grauwe ganzen, nijlgans (exoot) en canadese gans. Omdat op dit moment geen goed inzicht is in de ontwikkeling van structureel veroorzaakte schade, zullen vergunningen voor extra reguleringsmaatregelen, zoals afschot of het schudden van eieren, terughoudend worden afgegeven. Het provinciale standpunt zal op

basis van schade en populatieontwikkeling eventueel worden aangepast. In relatie tot het duurzaam voortbestaan van een populatie grauwe ganzen zullen mogelijk acceptabele broedgebieden worden aangegeven. Na het verschijnen van het uitvoeringsprogramma is het LNV-beleid gewijzigd. De Provincie adviseert nu positief als aan de aanvraag een gezamenlijk opgesteld beheerplan ten grondslag ligt.

Toekomst

Inspelend op de ophanden zijn de Flora- en Faunawet heeft de Provincie voor de uitwerking van de nieuwe Provinciale taken de volgende aanpak voorgesteld.

Erkennen faunabeheereenheden en goedkeuren faunabeheerplannen

De Provincie gaat er van uit dat jachthouders met terreinbeheerders en in overleg met WLTO tot de oprichting van 3 of 4 FBE's komen één en ander conform het advies van deze organisaties aan de Staatsecretaris en Gedeputeerde Staten van Noord Holland.

Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat op provinciaal niveau geen aanvulling nodig is op de eisen die in de concept AmvB's aan FBE's en FBP's worden gesteld (zie hoofdstuk 2).

Verlenen ontheffingen en vrijstellingen

Door de wijziging in de wettelijke status van diersoorten (bejaagbaar, vrijstelling en ontheffingen) zal het Uitvoeringsprogramma Faunabeleid op dit punt aangepast moeten worden.

De uitkomsten van dit rapport naast de nadere invulling door LNV en IPO van het begrip "Belangrijke schade", levert informatie over de vraag in welke gevallen conform de wet een provinciale vrijstelling dan wel een ontheffing op voorhand kan worden verleend.

In beginsel sluit de provincie zoveel mogelijk aan bij de landelijk op te stellen beleidslijnen voor ontheffingen en vrijstellingen. De uitwerking van dit beginsel, maar ook de eventuele specifieke situaties waarin daarvan afgeweken wordt zullen GS zo snel mogelijk na de inwerkingtreding van de F&fwet in een Beleidsnota Ontheffingen en Vrijstellingen F&fwet vastleggen. Op basis van deze nota stellen vervolgens Provinciale Staten een provinciale Vrijstellings-verordening vast.

De procedure voor de ontheffingverlening wordt mede in overleg met het Faunafonds uitgewerkt, teneinde tot de meest efficiënte aanpak te komen.

Sluiten jacht bij winterse omstandigheden

Bij de inwerkingtreding van de F&fwet ligt deze bevoegdheid bij de Provincie. De criteria in het Uitvoeringsprogramma Faunabeleid vormen het uitgangspunt voor een op te stellen protocol. Dit zal tevens in IPO-kader worden afgestemd.

4 Landbouwschade in Noord- en Zuid-Holland

Als bron zijn de jaarverslagen van de wildschadecommissies (WICO's) van beide Provincies gebruikt. Ondanks verschillen in verslaglegging bieden de jaarverslagen voldoende basisgegevens voor een goed beeld van de schadeontwikkeling in de voorgaande jaren.

In de onderstaande tekst zijn schadebedragen vaak uitgedrukt in gemiddelde schade per melding. Hierbij is de totale schade in een gewas of veroorzaakt door een bepaalde diersoort, gedeeld door het bijbehorende aantal schademeldingen. Dit is gedaan om beter aan te sluiten op de invulling door LNV en IPO van het begrip "Belangrijke schade". Bij gemiddelde schadebedragen per jaar (gewas/diersoort) groter en kleiner dan f 1.000,-, bepaald het gemiddelde over de jaren met schade of het gewas of de diersoort in is gedeeld in de tabel met schadebedragen > f 1.000,- of in de tabel met schadebedragen < f 1.000,-.

4.1 Landbouwschade Zuid Holland

4.1.1 Overzicht belangrijkste gewasschade

De gegevens zijn verkregen uit de jaarverslagen 1994/1995, 1996 en 1997. Tabel 1 geeft een overzicht van schademeldingen, de totaal getaxeerde schade en het aandeel van de belangrijkste schadegewassen. Met uitzondering van de schadebedragen uit 1994 (door het Jachtfonds uitbetaalde schade) betreft het de totaal door de WICO getaxeerde schade.

Tabel 1: Overzicht meldingen, schade en belangrijkste gewassen per jaar (bedragen afgerond in gulden)

Jaar	Meldingen	Schade	Specificatie schade							
			Grasland		Wintertarwe		Graszaad		Overig	
1994	104	135.854	49%	66.568	21%	28.529	0%	0	30%	40.756
1995	125	202.457	44%	89.081	42%	85.032	5%	10.123	9%	18.221
1996	277	454.327	18%	81.778	61%	277.140	14%	63.606	7%	31.803
1997	199	228.092	36%	82.113	50%	114.046	5%	11.405	9%	20.528

Het jaar 1996 springt er voor wat betreft aantal meldingen en totaal getaxeerde schade uit. De oorzaak ligt in een sterke toename van de schade in wintertarwe en graszaad, welke kan worden toegeschreven aan de strenge vorstperiode van begin 1996. Vanwege de extreme weersomstandigheden werd met ingang van 31 januari 1996 de jacht op waterwild gesloten. Tevens werd een terughoudende bejaging van ander wild aan de WBE's gevraagd. Het strenge winterweer zorgde er ook voor dat er meer ganzen en smienten in de delta aanwezig waren en, meer dan in voorgaande jaren, buiten de natuur- en opvanggebieden foerageerden. Aan het eind van 1996 (kerst) begon een nieuwe vorstperiode, met als gevolg dat op 1 januari 1997 de jacht op waterwild wederom werd gesloten.

Verder is het opvallend dat de schade aan grasland, wintertarwe en graszaad in de laatste drie seizoenen meer dan 90% van de totaal getaxeerde schade uit maakt. Het aantal schademeldingen voor de drie belangrijkste schadegewassen zijn in tabel 2 weergegeven.

Tabel 2: Overzicht aantal schademeldingen per jaar

Jaar	Grasland	Wintertarwe	Graszaad
1994	46	7	1
1995	45	37	3
1996	62	153	25
1997	70	97	15

Voor grasland lijkt er geen relatie te zijn tussen het aantal meldingen en de getaxeerde schade. Het aantal meldingen stijgt, terwijl de getaxeerde schade niet navenant toeneemt. Voor wintertarwe lijkt er wel een relatie aanwezig te zijn tussen het aantal meldingen en de hoogte van de schade. Bij schade aan graszaad is dit minder het geval.

4.1.2 Gemiddelde schadebedragen per gewas.

In het voorgaande is gekeken naar de gewassen met provinciaal gezien de meeste schade. Daarnaast worden er andere gewassen geteeld waarbij, op bedrijfsniveau, soms ook aanzienlijke schade kan worden aangericht door dieren.

In tabel 3 is een overzicht gemaakt van de gemiddelde schade per melding per jaar. De gewassen zijn geselecteerd op gemiddelde schadebedragen per melding groter dan f 1.000,-.

Tabel 3: Gemiddelde schadebedrag per melding (> f 1.000,-)

Gewas	1994	1995	1996	1997	Opmerkingen
Boerenkool	-	-	-	3361	
Spruiten	-	-	-	2457	
Tulpen	-	-	-	1275	
Wintertarwe	2070	2291	1807	1174	
Grasland	1450	1975	1317	1164	
Bloemkool	1129	-	-	1153	
Graszaad	-	3090	2597	720	
Biezen	-	-	17800	-	
Savooyekool	-	-	2000	-	
Bieten	163	7868	461	-	
Ijsbergsla	5571	3465	-	-	
Biet/witlof	2498	-	-	-	
Snijbloem	1819	-	-	-	
Tarwe	4738	-	-	-	

Alhoewel niet de gemiddeld hoogste schade per melding wordt gescoord, zitten de drie hoofdgewassen wintertarwe, grasland en graszaad over het algemeen in de categorie van meldingen met een gemiddeld schadebedrag groter dan f 1.000,-.

Daarnaast wordt belangrijke schade aangericht aan de tuinbouwgewassen boerenkool, spruiten, bloemkool, savooyekool, bieten/ witlof, ijsbergsla en snijbloemen.

Aan akkerbouwgewassen is in 1994 behoorlijke schade aangericht aan tarwe en in 1996 aan biezen.

Melding van schade aan deze gewassen vindt niet jaarlijks plaats en het aantal schademeldingen is beperkt, veelal minder dan 5.

Resteren nog de gewassen, die een gemiddeld schadebedrag kleiner dan f 1.000,- hebben. Deze zijn in tabel 4 weergegeven. Melding van schade vindt niet jaarlijks plaats en het aantal schademeldingen is beperkt, veelal minder dan 5. Het betreft zeven tuinbouwgewassen, drie akkerbouwgewassen en een schademelding aan fruitbomen.

Tabel 4: Gemiddelde schadebedrag per melding (< f 1.000,-).

Gewas	1994	1995	1996	1997	Opmerkingen
Sperziebonen	513	-	-	979	
Gerst	-	116	983	-	
Erwten	506	-	538	-	
Cichorei	-	-	408	-	
Zomertarwe	-	186	205	-	
Suikerbieten	-	806	-	-	
Bloemzaad	-	300	-	-	
Peulen	-	300	-	-	
Fruitbomen	630	-	-	-	
Spruitkool	228	-	-	-	
Witlof	780	-	-	-	

4.2 Landbouwschade Noord Holland

4.2.1 Overzicht belangrijkste gewasschade

De gegevens zijn verkregen uit de jaarverslagen 1993, 1994, 1995 en 1996. Omdat in het verslag over 1993 ook de gegevens van het voorgaande jaar zijn opgenomen, betreft het de periode 1992 t/m 1996. De periode wijkt hierdoor enigszins af van die voor Zuid Holland (1994 t/m 1997). Tabel 5 geeft de gegevens ten aanzien van schademeldingen, de totaal getaxeerde schade en de belangrijkste schadegewassen.

Tabel 5: Overzicht meldingen, schade en belangrijkste gewassen per jaar

Jaar	Meldingen	Schade	Specificatie schade									
			Grasland		Bloembollen/bloemen		Broccoli/kool/venkel		Winter-Tarwe		Overig	
1993	428	585.465	77%	450.808	5%	29.273	5%	29.273	4%	23.419	9%	52.692
1994	370	515.075	75%	386.306	3%	15.452	9%	46.357	2%	10.302	11%	56.658
1995	299	549.839	73%	401.382	1%	5.498	19%	104.469	4%	21.994	3%	16.495
1996	301	1.177.802	44%	518.233	24%	282.672	4%	47.112	4%	47.112	24%	282.672

Het aantal meldingen is in 1995 en 1996 ten opzichte van de jaren 1993 en 1994 met circa 25% verminderd. De laatste twee jaar bedraagt het aantal meldingen circa 300 stuks.

De totaal getaxeerde schade in 1996 is echter twee keer zo hoog als in voorgaande jaren. Grasland is het belangrijkste schadegewas, maar in 1996 valt schade aan grasland in percentage beduidend terug. Dit wordt veroorzaakt door een explosieve stijging van schade bij andere gewassen, onder andere bij bloembollen/bloemen.

Tot en met 1995 wordt meer dan 90% van de schade aangericht aan grasland, bloembollen en bloemen, broccoli/kool/venkel en wintertarwe, waarbij de tuinbouwgewassen van jaar tot jaar vaak grote verschillen laten zien. Het aandeel overige schade is in 1996 opvallend hoog en wordt veroorzaakt door extreme schade aan sla en fruitbomen en in mindere mate schade aan graszaad en gerst/rogge of mais. Ten opzichte van Zuid Holland kenmerkt de schade in Noord-Holland zich door een breder scala aan gewassen met aanzienlijke schade.

In verband met de jachtsluiting op waterwild begin 1996 vanwege het strenge winterweer, heeft het Jachtfonds een soepelere betalingsregeling gehanteerd, waarbij de inspanningen van jachthouders en grondgebruikers om de schade te beperken, tot 31 maart 1996 buiten beschouwing gehouden werden. Naast de toename van de schade door de extreme weersomstandigheden (zie voorgaande) is dit mede een verklaring voor de toename van schade in 1996.

Het aantal schademeldingen voor de vier belangrijkste schadegewassen zijn in tabel 6 weergegeven.

Tabel 6: Overzicht aantal schademeldingen per jaar

Jaar	Grasland	Bloembollen/bloemen	Broccoli/kool/venkel	Winter-Tarwe
1993	372	10	5	6
1994	308	9	12	6
1995	249	6	10	8
1996	245	7	7	10

Voor grasland neemt het aantal meldingen af. Wel is het schadebedrag per melding gestegen. Voor de andere gewassen is het aantal meldingen beperkt tot maximaal 10 stuks per jaar.

4.2.2 Gemiddelde schadebedragen per gewas.

Uit het voorgaande is gebleken dat grasland, qua aantal meldingen en financieel, in Noord-Holland het belangrijkste schadegewas is. Bij de overige gewassen treedt niet elk jaar schade op of zijn het aantal meldingen beperkt. Door de extreme hoogte van bepaalde schadegevallen kan ondanks het beperkte aantal meldingen toch sprake zijn van een belangrijk percentage van de totale jaarlijks getaxeerde schade.

Tabel 7 geeft een overzicht van de gemiddelde schade per melding per jaar. De gewassen zijn geselecteerd op een gemiddeld schade bedrag per melding groter dan f 1.000,-.

Tabel 7: Gemiddelde schadebedrag per melding (> f 1.000,-)

Gewas	1993	1994	1995	1996	Opmerkingen
Fruitbomen	-	3520	1779	111421	1996 (1 melding aan jonge fruitaanplant)
Sla	1153	-	-	100024	1996 (1 melding ijsbergsla)
Bloembollen/bloemen	2848	1679	1316	39585	1996 (bevoren bollen door wegvreten dekvruucht)
Broccoli/kool/venkel	6091	3695	10414	7268	
Gerst/rogge/mais	2063	988	867	6876	
Wintertarwe	3672	2089	2594	5078	
Graszoden	-	-	-	4885	
Kassen	-	-	-	4327	o.a. ruitbreuk bij kassen door landende zwanen
Graszaad	-	-	1447	3379	
Acryldoek	-	-	-	2136	Vernieling door hazen
Grasland	1218	1255	1602	2119	
Wortelen	10554	-	-	901	
Bieten	2519	1044	1323	678	
Aardappelen	-	-	1480	-	
Aardbeien	2631	-	-	-	

Alhoewel niet de hoogste schade per melding wordt gescoord, zitten de vier hoofdgewassen grasland, bloembollen/bloemen, koolachtigen en wintertarwe jaarlijks in de categorie van meldingen met een gemiddeld schadebedrag groter dan f 1.000,-.

Ten aanzien van de graslandschade kan worden opgemerkt dat de hogere gemiddelde schademelding in 1996 deels toe te schrijven is aan een stijging (+9%) van de kVEM-prijs na 1 september 1996.

Uit cijfers van 1996 blijkt dat bij een groot deel van de gewassen sprake is van een sterke toename van de gemiddelde schade per melding. Uitzondering hierbij is de schade aan koolachtigen en bieten. Een beperkt aantal meldingen met hoge schade zijn te constateren aan fruitbomen (1x), ijsbergsla (1x), bloembollen en bloemen (7x).

Het hoge gemiddelde schadebedrag bij bloembollen wordt veroorzaakt door drie forse schadegevallen op Texel, waarbij door het wegvreten van de dekvruucht (rogge) door smienten de onderliggende bloembollen (narcissen) zijn bevroren.

Ook de gemiddelde schade per melding aan gerst/rogge/mais, wintertarwe, graszoden en graszaad was in 1996 beduidend hoger dan in voorgaande jaren. Dit wordt verklaard door een grotere concentratie schadeveroorzakende diersoorten (o.a. kop van Noord-Holland), waarbij tevens veelal op een ongunstig moment in het seizoen (dooiperiode) schade toegebracht werd.

Als meer incidentele schademeldingen kunnen worden beschouwd de schade aan acryldoek door hazen en het landen van zwanen op kassen wat ruitbreuk tot gevolg had. De zwanen dachten waarschijnlijk op ijs of water te landen.

Na het voorgaande resteren de gewassen, die een gemiddeld schadebedrag kleiner dan f 1.000,- hebben. Deze zijn in tabel 8 weergegeven.

Tabel 8: Gemiddelde schadebedrag per melding (< f 1.000,-).

Gewas	1993	1994	1995	1996	Opmerkingen
Schape/pluimvee	280	1197	222	289	
Erwten	636	-	-	703	
Witlof	743	-	-	-	

Het betreft schade aangericht door vossen en incidentele schade aan erwten en witlof.

De vossenschade betreft schade aan bedrijfsmatige schapehouderij en/of pluimvee. Het werkelijke aantal schadegevallen zal veel groter zijn, aangezien veel schadegevallen bij particulieren (pluimvee en siervogels) niet bij de WICO worden gemeld, omdat deze schade niet wordt vergoed. Het adequaat gebruik van kunstlicht bij afschot van vossen wordt gezien als een maatregel waardoor het aantal schademeldingen beperkt is gebleven. Door deze wijze van bejaging kan de vos met name op die locaties waar schade veroorzaakt wordt effectief gereguleerd worden. (WICO-verslag 1996).

5 Schadeveroorzakende diersoorten

Als bron zijn de jaarverslagen van de wildschade commissies van beide Provincies gebruikt. De opzet is analoog aan hoofdstuk 4.

5.1 Schadeveroorzakende diersoorten in Zuid-Holland

5.1.1 Belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten

De gegevens zijn verkregen uit de jaarverslagen 1994/1995, 1996 en 1997. Tabel 9 geeft de gegevens ten aanzien van schademeldingen, de totaal getaxeerde schade en de belangrijkste schadeveroorzakende dieren. In het jaarverslag 1994/95 is geen specificatie gemaakt tussen de diersoorten en de door hun aangerichte schade; wel zijn het aantal meldingen per diersoort in het WICO-verslag aangegeven.

Met uitzondering van de schadebedragen uit 1994 (door het Jachtfonds uitbetaalde schade) betreft het de totaal getaxeerde schade.

Tabel 9: Overzicht meldingen, schade en belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten per jaar

Jaar	Meldingen	Schade	Specificatie per diersoort					
			Gans		Smient		Overig	
1994	99	135.854						
1995	156	202.457						
1996	352	454.327	57%	258.966	39%	177.188	4%	18.173
1997	237	228.092	44%	100.360	45%	102.641	11%	25.090

Opmerking: het aantal schademeldingen per diersoort wijkt af van het aantal schademeldingen per gewas. Dit komt omdat een aantal schadegevallen met gecombineerde schade zijn uitgesplitst per diersoort. Van de totale schade wordt over het algemeen meer dan 90% veroorzaakt door ganzen en smienten. In 1996 is het aandeel schade veroorzaakt door andere dieren belangrijk hoger (11%) dan het jaar ervoor. Dit wordt veroorzaakt door een toename van hazenschade (7%).

De toename van schade in 1996 is toe te schrijven aan de strenge vorstperiode van begin 1996. Het strenge winterweer zorgde er tevens voor dat er meer ganzen en smienten in de delta aanwezig waren en die meer dan in voorgaande jaren buiten de natuur- en opvanggebieden foerageerden. Dit leidde tot meer schadegevallen, waarbij het aandeel ganzenschade financieel en verhoudingsgewijs hoger lag dan in het jaar erna.

De toename in schademeldingen uit zich ook in een navenante toename van de schade. In 1997 valt het totale schadebedrag aanzienlijk terug, terwijl het aantal meldingen vrij hoog blijft.

De ganzenschade wordt veroorzaakt door de volgende soorten: grauwe gans, kolgans, brandgans, rotgans en overzomerende ganzen. Een nadere specificatie is in tabel 10 opgenomen.

Tabel 10: Overzicht aantal meldingen en schade per ganzensoort per jaar

Jaar	Meldingen	Schade	Specificatie per ganzensoort				
			Grauwe gans	Kolgans	Brandgans	Rotgans	Overz. gans
1994	35						
1995	67						
1996	151	260.224	56%	29%	11%	4%	0%
1997	94	100.122	42%	42%	10%	2%	11%

Een paar meldingen van boeren- en canadeze ganzen zijn niet in het totaal opgenomen, omdat deze meldingen geen getaxeerde schade tot gevolg hadden.

De aantallen schademeldingen voor de belangrijkste schadeveroorzakers zijn in tabel 11 weergegeven.

Tabel 11: Overzicht schademeldingen per belangrijkste schadeveroorzakende diersoort

Jaar	Grauwe gans	Kolgans	Brandgans	Rotgans	Overz.gans	Gans totaal	Smient
1994	8	11	6	10	0	35	11
1995	13	27	12	15	0	67	32
1996	68	52	25	6	0	151	142
1997	27	42	19	1	5	94	92

Het aantal meldingen van smientenschade neemt vanaf 1994 sterker toe dan het aantal meldingen van ganzenschade. Vanaf 1996 liggen ze op een vergelijkbaar niveau. Op basis van de voorgaande schadegegevens kan geconcludeerd worden dat de ganzen in 1996 per melding gemiddeld meer schade hebben aangericht dan smienten. In 1996 is het gemiddelde schadebedrag per melding vergelijkbaar. Een nadere specificatie is te vinden in de volgende paragraaf.

De trend in het aantal meldingen voor grauwe gans, kolgans en brandgans is tot en met 1996 stijgend, waarbij het aantal meldingen van grauwe ganzenschade het sterkst toeneemt. Na 1996 neemt het aantal meldingen van de grauwe en brandgans sterker af dan dat van de kolganzen. Opvallend is de afname van het aantal meldingen van rotgansschade. Van overzomerende ganzen komen vanaf 1997 de eerste schademeldingen.

5.1.2 Gemiddelde schadebedragen per diersoort

In het voorgaande is gekeken naar de grootste schadeveroorzakende diersoorten. Daarnaast wordt er ook door andere diersoorten soms aanzienlijke schade aangericht. Alleen door het beperkte aantal schadegevallen blijft de totale schade relatief gering. Voor de getroffen grondgebruiker kan er echter sprake zijn van belangrijke schade.

Tabel 12 geeft een overzicht van de gemiddelde schade per melding per diersoort. De diersoorten zijn geselecteerd op een gemiddeld schade bedrag groter dan f 1.000,-.

Tabel 12: Gemiddelde schadebedrag > f 1.000,- per diersoort per jaar.

Gewas	1996	1997	Opmerkingen
Haas	18	7548	1997: 2 schadegevallen
Rotgans	1795	2228	
Grauwe gans	2147	1553	
Smient	1253	1111	
Kolgans	1436	1000	
Rock	3492	-	

De diverse ganzensoorten en de smienten komen jaarlijks voor in de categorie van meldingen met een gemiddeld schadebedrag groter dan f 1.000,-. Voor rotgans en grauwe gans ligt het gemiddelde schadebedrag boven dat van smient, kol- en brandgans.

Na het voorgaande resteren de diersoorten, die een gemiddeld schadebedrag per melding kleiner dan f 1.000,- veroorzaken. Deze zijn in tabel 13 weergegeven.

Tabel 13: Gemiddelde schadebedrag < f 1.000,- per diersoort per jaar.

Gewas	1996	1997	Opmerkingen
Fazant	396	1283	
Konijn	66	740	
Overz. Gans	-	700	
Brandgans	1150	550	
Meerkoet	492	174	
Wilde eend	137	136	
Houtduif	-	131	
Knobbelzwaan	311	96	
Kauw	811	-	
Zwarte kraai	308	-	

Melding van schade vindt niet jaarlijks plaats en het aantal schademeldingen is beperkt, veelal minder dan 10. Met uitzondering van meerkoet, wilde eend en knobbelzwaan, betreft het artikel 8 lid 1 soorten uit de Jachtwet, waarvoor in principe geen schadevergoeding wordt uitgekeerd.

5.1.3 Schade kerngebieden

Tabel 14 geeft een overzicht van gemeenten, waarbinnen in totaal meer dan 90 % van de schade in de jaren 1996 en 1997 is opgetreden.

Tabel 14: Overzicht schade absoluut en percentages van de totale schade in Zuid-Holland per gemeente.

Gemeente	1996	% totaal	1997	% totaal
Korendijk	86342	19%	46934	21%
Dirksland	40661	9%	35871	16%
Graafstroom	6277	1%	27386	12%
Middelhamnis	48208	11%	20925	9%
Hellevoetsluis	3552	1%	18448	8%
Goedereede	19671	4%	14684	6%
Bemisse	85503	19%	12352	5%
Oostflakkee	43627	10%	11597	5%
Nederlek	673	0%	6993	3%
Spijkenisse	7670	2%	5878	3%
Westvoorne	0	0%	5636	2%
Comstrijen	51401	11%	0	0%
Barendrecht	17800	4%	0	0%
Strijen	14472	3%	0	0%
Subtotaal	415355	91%	206704	91%
Totaal schade Zuid-Holland	454332	100 %	228092	100 %

Uit tabel 14 blijkt dat de meeste schade optreedt op Goere-Overflakkee, Voorne-Putten en de Hoekse Waard. De belangrijkste schade veroorzakende diersoorten zijn hier: brandgans, fazant, grauwe gans, houtduif, kolgans, rotgans en smient.

Buiten de Zuid-Hollandse eilanden zijn de belangrijkste schadegebieden gelegen in de gemeenten Barendrecht, Graafstroom en Nederlek. De belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten zijn hier grauwe gans, kolgans en smient.

Buiten voornoemde gebieden veroorzaken knobbelzwaan, kolgans, rotgans en smient schade in de gemeenten: Zederik, Schipluiden, Dordrecht, Nieuw Lekkerland, Moordrecht, Leidschendam, Boskoop, Liesveld, Alphen a/d Rijn, Nieuwkoop, Leiden, Moerkapelle en Nieuwerkerk a/d IJssel.

De opvallende toename in de gemeente Graafstroom en Nederlek wordt veroorzaakt door een toename van zowel smienten- als kolganzenschade, in Hellevoetsluis door hazenschade en in Westvoorne voornamelijk door smientenschade.

De afname in de gemeente Bernisse en Strijen is te wijten aan de afname van kolganzes en smienten schade. In de gemeenten Comstrijen en Barendrecht is in 1997 geen schade door grauwe gans, kolgans en smient opgetreden.

5.2 Schadeveroorzakende diersoorten in Noord-Holland

5.2.1 Belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten

De gegevens zijn verkregen uit de jaarverslagen 1993, 1994, 1995 en 1996. In tabel 15 zijn de gegevens ten aanzien van het aantal schademeldingen, de totaal getaxeerde schade en de belangrijkste schadeveroorzakende dieren, weergegeven.

Een probleem wat zich bij de in de Wico-verslagen aanwezige gegevens voordoet is, dat bepaalde gecombineerde schades niet naar soort zijn uitgesplitst, zoals in de verslagen van Zuid Holland wel is gedaan. Dit bemoeilijkt de vergelijking van de gegevens tussen provincies. Daarnaast is de periode met gegevens niet hetzelfde.

Tabel 15: Overzicht meldingen, schade en belangrijkste schadeveroorzakende diersoorten per jaar

Jaar	Meldingen	Schade	Specificatie per diersoort									
			Gans	Smient	Zwaan	Haas	Overig					
1992		631.013	10%	63.101	52%	328.127	3%	18.930	0%	0	35%	220.855
1993	430	576.468	16%	92.235	53%	305.528	3%	17.294	7%	40.353	21%	121.058
1994	487	515.073	18%	92.713	36%	185.426	6%	30.904	2%	10.301	38%	195.728
1995	300	550.954	19%	104.681	53%	292.006	2%	11.019	13%	71.624	13%	71.624
1996	324	1.117.802	10%	111.780	63%	704.215	1%	11.178	12%	134.136	14%	156.492

Opmerking: het percentage van de schade door overige soorten is in 1992 en 1994 erg hoog. Dit komt voornamelijk door combinatieschades die niet zijn gespecificeerd naar soort. Deze maakten respectievelijk 17% en 18% van de totale schade uit. Na 1994 is e.e.a. wel gespecificeerd per soort. De schade aangericht door smienten betreft veelal ook combinatieschades met o.a. meerkoet, zwaan en gans.

Het aantal schademeldingen daalt in 1994, terwijl de totale schade op ongeveer hetzelfde niveau blijft. Opmerkelijk is de beperkte toename van het aantal meldingen in 1996, terwijl de totale schade nagenoeg verdubbelde. Deze toename van schade in 1996 is toe te schrijven aan de strenge vorstperiode van begin 1996 (zie voorgaande). In dit jaar verdriedubbelde de smientenschade; de ganzenschade nam verhoudingsgewijs weinig toe.

De zwanenschade vertoont een afnemende tendens. Dit komt door de gecoördineerde inspanning die wordt geleverd ter voorkoming en bestrijding van schade door knobbelzwanen (o.a. rapen en schudden van eieren). Naast een daling van het aantal meldingen behoeven er hierdoor ook minder knobbelzwanen te worden geschoten (WICO -verslag 1996).

In tegenstelling tot Zuid Holland kan de ganzenschade niet naar soort worden gespecificeerd. Wel is bekend dat van de totale ganzenschade, 80% en meer wordt veroorzaakt door rotganzes.

Tabel 16: Overzicht schademeldingen per belangrijkste schadeveroorzakende diersoort

Jaar	Smient	Gans	Overig Waterwild	Zwaan	Haas
1993	231	77	24	45	9
1994	182	72	7	51	7
1995	192	51	12	10	10
1996	226	50	16	7	11

Het aantal schademeldingen van de belangrijkste schadeveroorzakers zijn in tabel 16 weergegeven. Het aantal meldingen van smientenschade schommelt rond de 200 per jaar. Het aantal schademeldingen m.b.t. ganzen laat een dalende tendens zien; Bij zwanen daalt het aantal meldingen opvallend. Het aantal schademeldingen m.b.t. overige waterwild is redelijk constant. Dit geldt ook voor het aantal schadegevallen door hazen.

5.2.2 Gemiddelde schadebedragen per diersoort

In het voorgaande is gekeken naar welke diersoorten de meeste schade aan hebben gericht. Daarnaast wordt er ook door andere diersoorten soms ook aanzienlijke schade aangericht. Alleen door het beperkte aantal schadegevallen blijft de totale schade relatief gering. Voor de getroffen grondgebruiker kan er echter sprake zijn van belangrijke schade.

Tabel 17 geeft een overzicht van de gemiddelde schade per melding per diersoort. De diersoorten zijn geselecteerd op een gemiddeld schade bedrag groter dan f 1.000,-.

Tabel 17: Gemiddelde schadebedrag per melding (> f 1.000,-)

Gewas	1993	1994	1995	1996	Opmerkingen
Haas	4261	829	7226	13186	
Smient	1320	543	1522	3282	
Houtduif	3736	3981	7697	3065	
Fazant	2646	-	1480	3005	
Rotgans	1581	995	2472	2946	
Kraaiachtigen	3783	-	677	-	
Eenden	57	2130	-	-	

Combinatieschades die niet zijn gespecificeerd naar soortgroep zijn niet opgenomen in de tabel. De hoge gemiddelde hazenschade in 1993, 1995 en 1996 is met name veroorzaakt door schade aan respectievelijk wortelen, knolvenkel, kool, bloemen en fruitbomen. Voor houtduif is het belangrijkste schadegewas kool. Voor fazant aardappelen en bloembollen.

Na het voorgaande resteren de diersoorten, die een gemiddeld schadebedrag kleiner dan f 1.000,- veroorzaken. Deze zijn in tabel 18 weergegeven.

Tabel 18: Gemiddelde schadebedrag per melding (< f 1.000,-)

Gewas	1993	1994	1995	1996	Opmerkingen
Zwanen	342	330	933	1592	
Overige ganzen	694	221	944	1439	
Vos	280	601	222	289	
Meeuwen	563	-	-	-	

Melding van schade vindt niet jaarlijks plaats en het aantal schademeldingen is beperkt, veelal minder dan 10. Het gemiddelde schadebedrag voor zwanen en overzomerende ganzen vertoont een stijgende tendens. Bij zwanen is dit in 1996 veroorzaakt door 1 geval van landende zwanen op kassen met als gevolg ruitbreuk. Grasland en wintertarwe zijn de belangrijkste schadegewassen bij overzomerende ganzen en zwanen.

5.2.3 Schade kerngebieden

Aan de hand van de overzichtskaartjes in de WICOverslagen zijn de belangrijkste schadegebieden in beeld gebracht. Koppeling aan de schadegegevens was hier echter niet mogelijk. Het overzicht beperkt zich dan ook tot het aantal schademeldingen per gemeente. De geselecteerde gemeenten betreffen 90% van het totaal aantal meldingen per jaar.

De overzichtskaartjes uit het jaarverslag van 1994 waren hiervoor niet te gebruiken.

Tabel 19: Overzicht aantallen schadegevallen per gemeente in Noord-Holland.

Gemeente	1993	1995	1996
Zeevang	85	46	53
Texel	53	51	43
Beemster	6	23	28
Wormerland	35	21	21
Waterland	35	14	15
Wieringermeer	12	12	15
Uitgeest	11	9	14
Zaanstad	22	13	11
Anna Poulowna	5	2	11
Wester-Koggenland	16	16	10
Schermer	9	9	10
Amsterdam	5	5	9
Purmerend	1	9	7
Graff-De Rijp	12	4	7
Landsmeer	3	6	5
Wieringen	17	3	5
Oostzaan	14	2	5
Wevershoof	1	2	4
Niedorp	5	1	4
Ouder-Amstel	2	1	4
Noorder Koggenland	3	0	4
Schoorl	5	5	3
Edam-Volendam	5	2	3
Limmen	1	5	1
Bergen	1	4	1
Hoorn	1	3	1
Velsen	8	1	1
Wognum	7	1	1
Haarlemmerlieden en Spaarnwoude	0	4	0
Heerhugowaard	0	3	0
Castricum	7	2	0

Hieruit blijkt dat de meeste schademeldingen komen uit de gemeenten Zeevang en Texel. In de gemeente Zeevang betreft het voornamelijk smienten of combinaties met smientenschade. Op Texel is de rotgans de belangrijkste schade veroorzaker.

De gebieden met de meeste meldingen kunnen voor wat betreft ligging verdeeld worden in de volgende groepen:

1. Texel
2. Wieringermeer en Anna Poulowna
3. Wester-Koggenland, Schermer, Beemster, Zeevang, Wormerland, Uitgeest, Zaanstad en Waterland.

Een soorten die meer lokaal schade aanricht is de rotgans; de schade beperkt zich tot Texel en de kop van Noord Holland. Andere ganzenschade concentreert zich in de gemeenten Zeevang, Edam-Volendam, Waterland en Amsterdam, allen gelegen aan het Markermeer.

De vos veroorzaakt schade vanuit het duingebied van Schoorl tot aan Velsen. De andere soorten geven een meer gespreid beeld over de gehele Provincie.

6 AFSCHOTGEGEVENS

6.1 Algemeen

De afschotgegevens zijn verkregen via de WBE-databank van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV). De KNJV verkrijgt deze gegevens via de WBE's die jaarlijks hierover een enquête invullen. In de praktijk blijkt dat lang niet alle WBE's hieraan meedoen. Om toch een volledig beeld te krijgen van het afschot worden de gegevens geëxtrapoleerd. Bij soorten die in relatief geringe aantallen worden geschoten kan dit soms een enigszins vertekend beeld geven van de werkelijkheid.

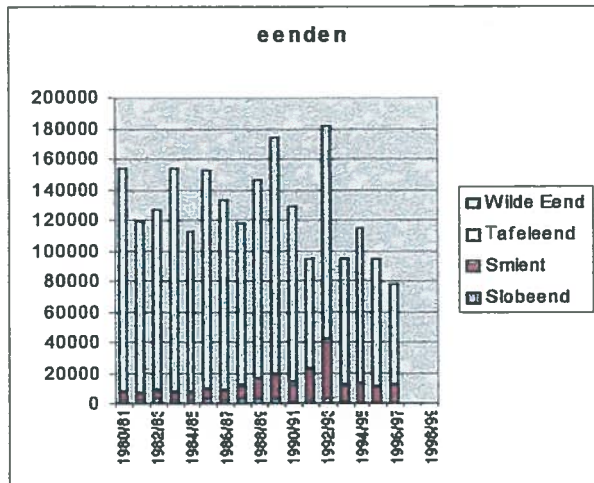
Voor de periode 1980/81 tot en met 1996/97 zijn de gegevens beschikbaar. De trends van de soorten zijn gebaseerd op SOVON-gegevens

6.2 Afschotgegevens Zuid-Holland

Eenden

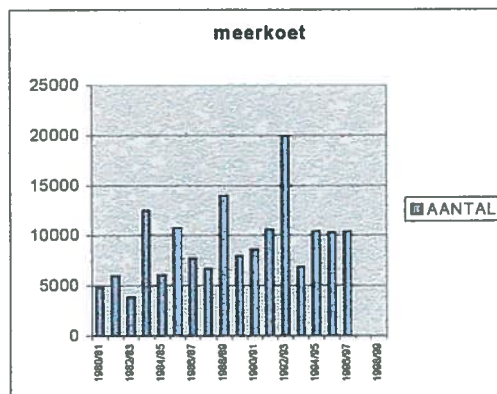
Het totale afschot van eenden varieerde tussen de 80.000 en de 180.000 stuks. De tendens van het eendenafschot is dalende. Dit wordt vooral veroorzaakt door een halvering van het wilde eenden afschot van

150.000 stuks in 1989/90 tot 70.000 stuks in 1996/97. De jachtsluiting in 1994 op de slob- en tafeleend (circa 4.000 stuks) is van beperkte invloed geweest. Het smientenafschot geeft een duidelijke toename te zien tot en met het seizoen 1992/93 (35.000 stuks). Hierna valt het jaarlijks afschot terug tot het niveau van de eind jaren tachtig (circa 10.000 stuks). In september 1999 is de jacht op smienten gesloten.

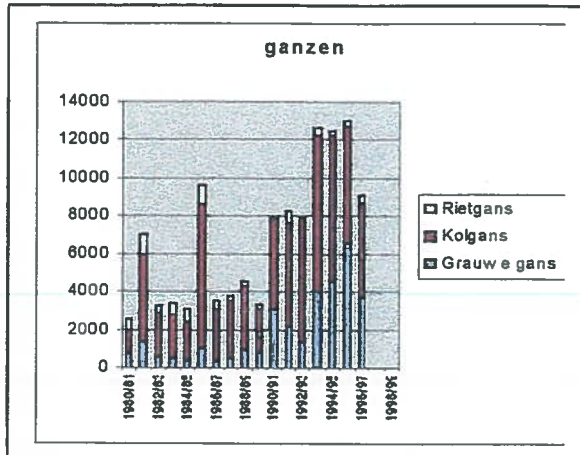
Meerkoeten

Net zoals bij de smienten is er een duidelijke toename te zien in het afschot van meerkoeten in het seizoen 1992/93 (20.000 stuks). Hierna stabiliseert zich het afschot op circa 10.000 stuks per seizoen.

Ganzen

Het ganzenafschot loopt vanaf de begin jaren tachtig geleidelijk op van 2.500 stuks naar 13.000 stuks in het seizoen 1995/96. In het seizoen 1996/97 daalt het aantal naar circa 9.000 stuks.

Kolgans en grauwe gans vormen te samen het merendeel van het afschot. Rietganzen worden slechts in beperkte mate geschoten, minder dan 1000 stuks per jaar.

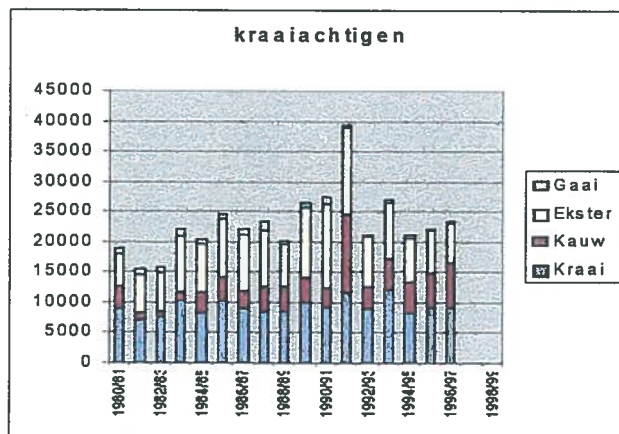
Het grauwe ganzenafschot neemt meer toe dan het kolganzen afschot. Voor de kolganzen is er vanaf het seizoen 1994/95 sprake van een daling in geschoten aantallen. Voor de grauwe ganzen treedt dit op vanaf het seizoen 1996/97.

Kraaiachtigen

Het afschot van kraaiachtigen laat een redelijke constant beeld zien, namelijk een afschot schommelend tussen de 20.000 en 25.000 stuks. Opvallend is de piek in afschot (bijna 40.000 stuks) in het seizoen 1991/92. Deze piek wordt veroorzaakt door een extreme toename van het kauwenafschot.

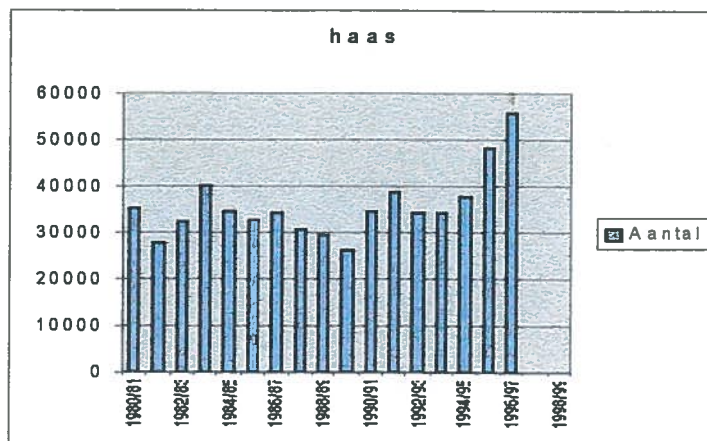
De onderlinge verdeling van het afschot is als volgt: circa 40% kraaien, 40% eksters, 18% kauwen en 2% vlaamse gaaien.

De tendensen per soort zijn nogal wisselend. Het kraaienafschot is vrij constant en schommelt rond de 9.000 stuks. Bij de eksters is er een toename in afschot tot het seizoen 1991/92 (14.000 stuks), hierna is er sprake van een aanzienlijke daling tot iets meer dan 6.000 stuks in het seizoen 1996/97. Bij de kauwen zien we een geleidelijke stijging, met de al eerder genoemde piek in afschot in het seizoen 1991/92. Bij de vlaamse gaai is er sprake van een omgekeerde tendens.

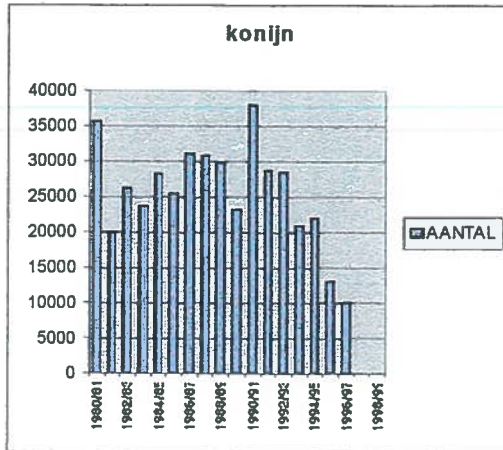
Haas

Het afschot varieerde per seizoen tussen de 25.000 en de 55.000 stuks. Vanaf het seizoen 1989/90 geeft het afschot een stijgende tendens te zien.

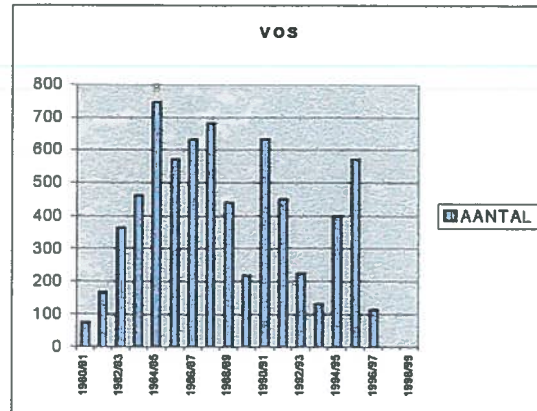
Konijn

Tot de begin jaren negentig ligt het afschot vrij constant op een niveau van 25.000 stuks. Vanaf het seizoen 1993/94 is er sprake van een duidelijke afname van het afschot. In 1996/97 werden er nog maar 10.000 konijnen geschoten

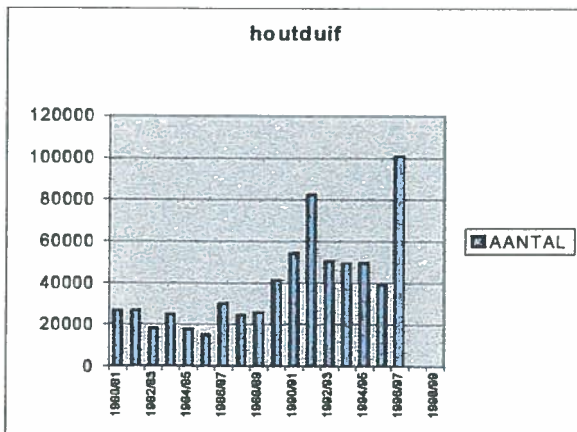
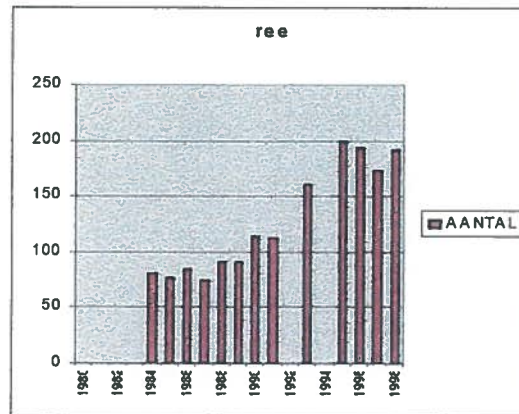
Vos

Het vossenafschot geeft een sterk wisselend beeld te zien. Het afschot varieerde tussen 100 en 900 stuks per jaar. Vanwege het beperkte voorkomen in combinatie met het beperkte aantal WBE's waar vossen geschoten worden, kan door de gehanteerde extrapolatie het verkregen beeld afwijken van de praktijksituatie.

Ree

Alhoewel de afschot aantallen beperkt zijn (<200 stuks), is er sprake van een stijgende tendens.

Houtduif

Vanaf de midden jaren tachtig neemt het afschot toe tot circa 80.000 stuks in 1991/92. Hierna valt het afschot ongeveer met de helft terug, om weer te pieken in het seizoen 1996/97 toen er meer dan 100.000 zijn geschoten.

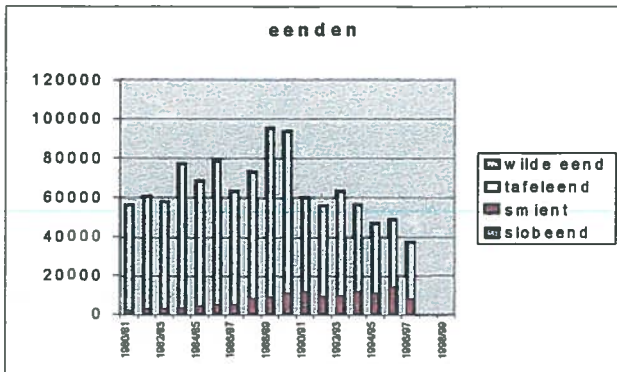
Fazant

Hierover zijn geen betrouwbare gegevens voorhanden.

6.3 Afschotgegevens Noord-Holland

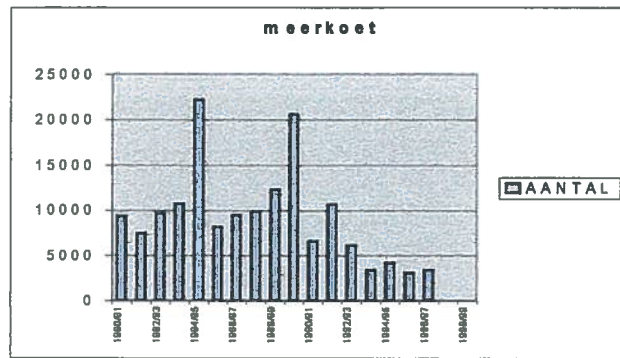
Eenden

Het totale afschot van eenden varieerde tussen de 40.000 en de 95.000 stuks. De tendens van het eendenafschot is dalende. Dit wordt veroorzaakt door de extreme daling van het wilde eenden afschot van 85.000 stuks in 1988/89 en 30.000 stuks in 1996/97. Het smientenafschot geeft een duidelijke toename van 2000 stuks in 1980/81 tot meer dan 14.000 stuks in het seizoen 1995/96. In het seizoen 1996/97 is weer sprake van een extreme daling tot 8.000 stuks.

Meerkoeten

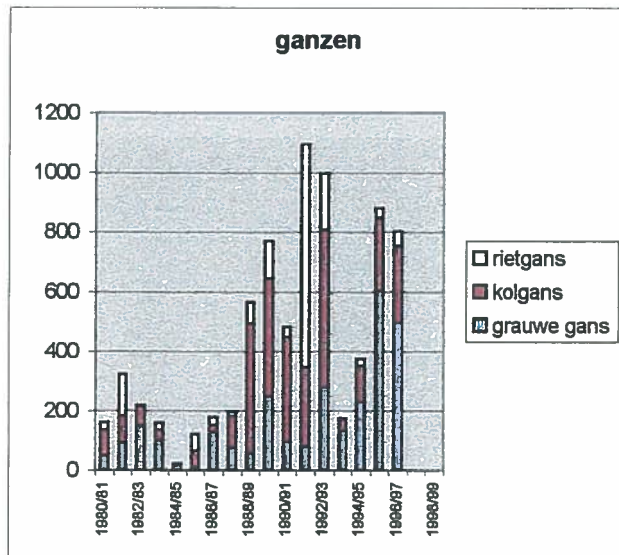
Tot het seizoen 1991/92 is het afschot vrij constant (circa 10.000 stuks), met twee extreme afschotpieken in de seizoenen 1984/85 en 1989/90. Na 1991/92 daalt het afschot in de richting van de 3000 stuks.

Ganzen

Het totale ganzenafschot is betrekkelijk gering gemiddeld circa 500 stuks en varieert van 200 tot 1100 stuks per seizoen.

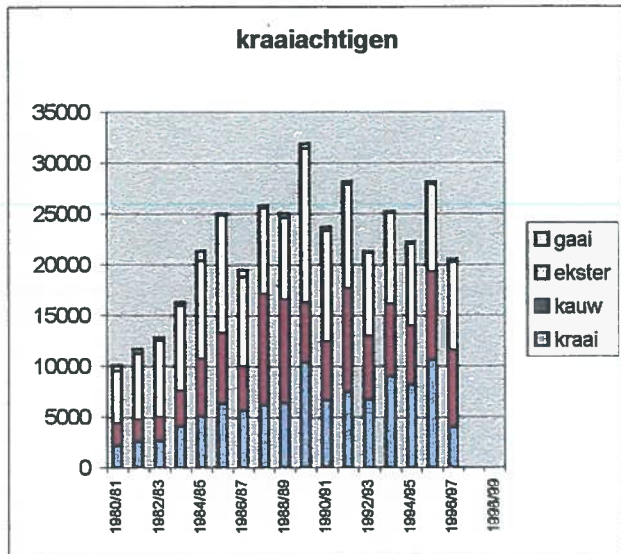
Bij de grauwe gans is het afschot in de periode 1980-1996 haast vertienvoudigd. Bij de kolgans schommelt het van jaar tot jaar. Bij de rietgans ligt het afschot in de regel beneden de 50 stuks, met een opvallende piek in het seizoen 1991/92 toen er meer dan 700 werden geschoten.

Kraaiachtigen

Het afschot van kraaiachtigen stijgt tot het seizoen 1985/86 en laat daarna een vrij constant beeld zien, namelijk een afschot schommelend tussen de 20.000 en 27.000 stuks.

De onderlinge verdeling van het afschot is als volgt circa 30% kraaien, 39% eksters, 30% kauwen en 1% vlaamse gaaien.

De tendensen per soort zijn als volgt. Het kraaien afschot vertoont een stijgende tendens tot en met het seizoen 1995/96 (meer dan 10.000), het jaar erop werden er nog maar 4000 geschoten. Bij de eksters is er een toename in afschot tot het seizoen 1989/90 (15.000 stuks), hierna is er sprake van een aanzienlijke daling tot op een redelijke stabiel niveau van iets meer dan 8.000 stuks.

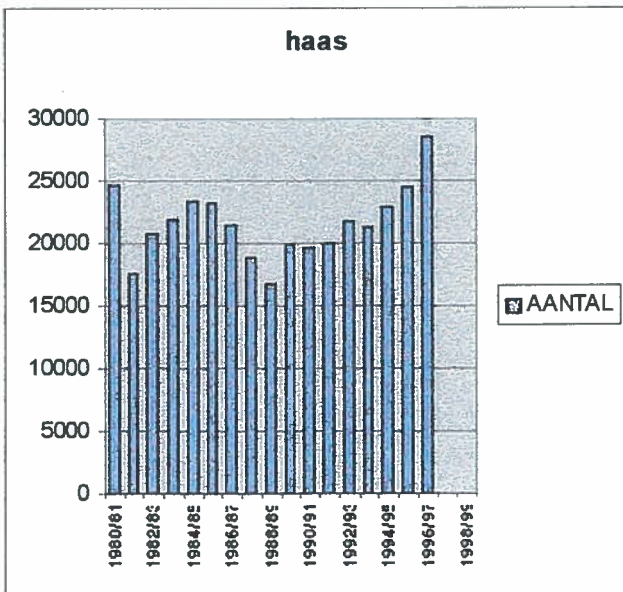
Bij de kauwen zien we een aanzienlijke stijging tot en met het seizoen 1988/89, hierna daalt het afschot richting gemiddeld 7000 stuks met behoorlijke schommelingen tussen de verschillende seizoenen. Bij de vlaamse gaai schommelt het afschot sterk tussen minimaal 50 stuks en maximaal 900 stuks.

Overige wildsoorten

Deze zijn niet als aparte soortgroepen behandeld.

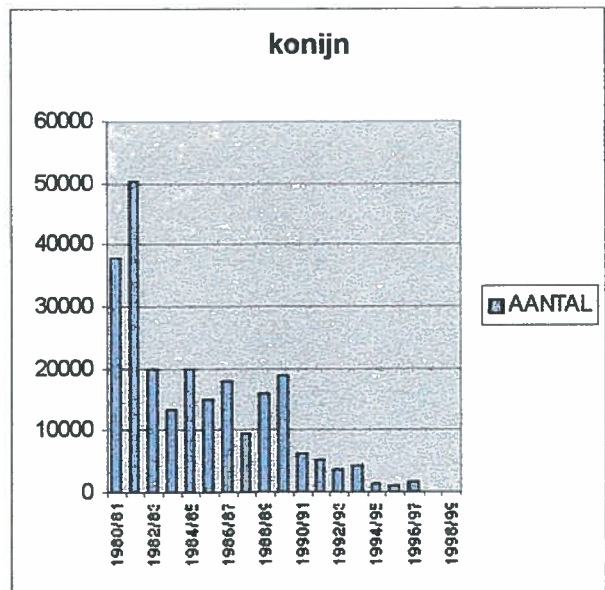
Haas

Het afschot varieerde per seizoen tussen de 17.000 en de 27.000 stuks. Vanaf het seizoen 1988/89 geeft het afschot een stijgende tendens te zien.

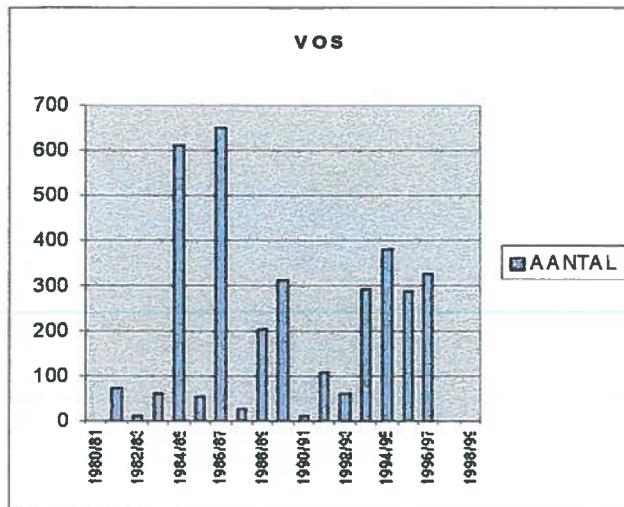

Konijn

Vanaf de begin jaren tachtig is er sprake van een extreme afname van het konijnen afschot. Van 50.000 stuks in 1981/82 tot 1500 stuks in het seizoen 1996/97.

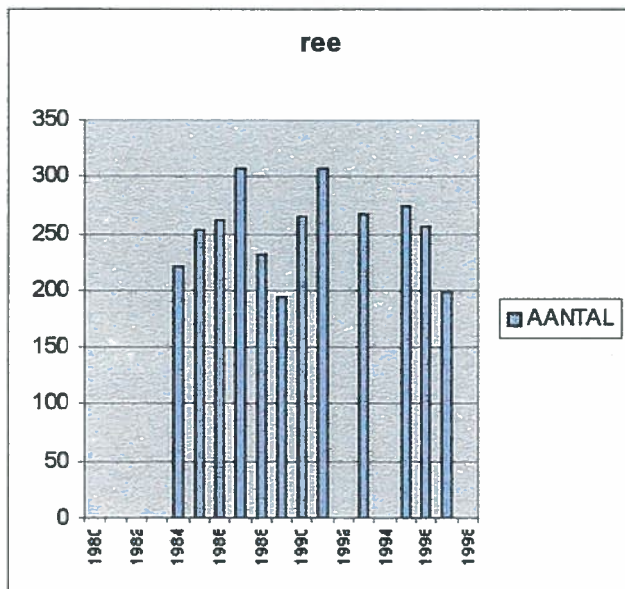
Vos

Het vossenafschot geeft een sterk wisselend beeld te zien. Het afschot varieerde van minder dan 50 tot maximaal 650 stuks per seizoen. Vanaf het seizoen 1993/94 lijkt het afschot vrij constant op een niveau van circa 300 stuks.

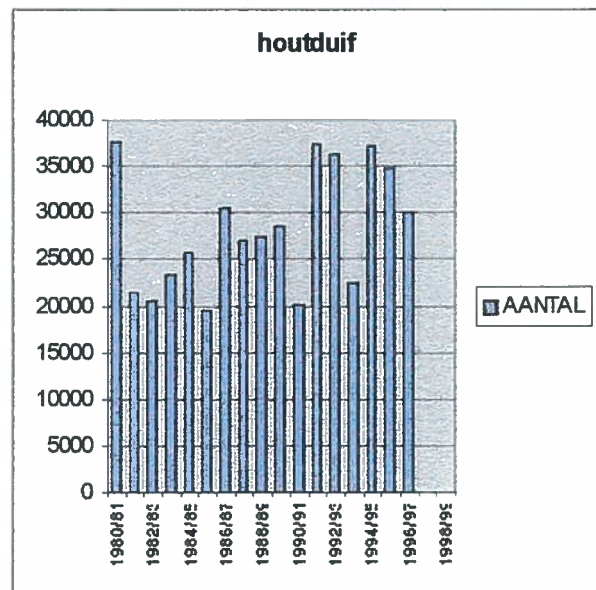
Ree

Het reeën afschot is vrij constant en ligt tussen de 200 tot 300 stuks per jaar. Reeënafschot vindt plaats in de Gooi en Vechtstreek, Zuid Kennemerland en het Robbenoordsbos.

Houtduif

Het houtduiven afschot varieert tussen de 20.000 en de 37.000 stuks. In de seizoenen 1985/86, 1990/91 en 1993/94 is het afschot belangrijk minder dan in de omliggende seizoenen.

Fazant

Hierover zijn geen betrouwbare gegevens voorhanden. Landelijk is er sprake van een lichte afname van het aantal geschoten fazanten.

6.4 Vergelijking afschotgegevens van Noord- en Zuid-Holland

Eenden

De geconstateerde daling onder het eendenafschot treedt in beide provincies op en komt in beide provincies op conto van de daling van het wilde eenden afschot. In beide provincies neemt het afschot van smienten eerst opmerkelijk toe. Opvallend is dat in Noord Holland het smienten afschot vanaf 1996/97 daalt, terwijl er in Zuid Holland al drie jaar hiervoor (1993/94) sprake is van een sterke daling.

De daling van het wilde eenden afschot is een landelijke tendens. Een eenduidige verklaring hiervoor is moeilijk aan te geven. Het broedbestand is stabiel, de midwintertellingen wijzen vanaf 1990 wel op lagere aantallen. Daarnaast is de jachtdruk kleiner geworden door jachtbeperkingen in natuurgebieden en het in 1996 ingestelde verbod tot jagen op waterwild bij voerplaatsen.

De toename van het smientenafschot is toe te schrijven aan de toename in aanwezigheid. Landelijk is sprake van een licht dalende tendens in afschot, dit is te wijten aan een geringer aandeel geschoten smienten ten opzichte van de aanwezige aantallen. De provincies Noord- en Zuid Holland behoren tot de regio's in Nederland met de hoogste aantallen smienten.

Meerkoeten

Het niveau van het afschot over de periode 1980 - 1996 is in beide provincies vergelijkbaar. Opvallende pieken in afschot komen voor wat betreft seizoenen niet overeen. De tendens in afschot is per provincie verschillend. In Zuid Holland is deze licht stijgend en in Noord Holland vanaf 1990 behoorlijk dalend.

Het meerkoeten afschot heeft een relatie met de schade en overlast die wordt ondervonden.

De aantallen meerkoeten lagen tijdens de midwintertellingen van 1998 op een lager niveau dan in de jaren 1993-1997. Mogelijke redenen hiervoor zijn: de twee voorgaande strenge winters, een afname van het broedsucces en de verbetering van de waterkwaliteit.

Ganzen

Het ganzenafschot ligt in Zuid Holland circa een factor tien hoger dan in Noord Holland. Het algemene beeld is dat het grauwe ganzen afschot vanaf de begin jaren tachtig explosief stijgt. Dit geldt ook voor het kolganzen afschot. Echter vanaf 1994/95 neemt in Zuid Holland het kolganzen afschot per jaar behoorlijk af, in Noord Holland is er geen sprake van een geleidelijke afname, maar van een opvallende terugval in afschot in het seizoen 1993/94, waarna het afschot weer licht stijgt.

De toename van het grauwe ganzenafschot correspondeert met de landelijke tendens. Hetzelfde geldt voor het kolganzenafschot, waarbij het afschot landelijk vanaf het seizoen 1991/92 een licht dalende tendens vertoonde. In Zuid Holland zet deze daling in afschot in, in het seizoen 1993/94.

De extreme toename in afschot correspondeert met een toename in aanwezigheid. Ten aanzien van de grauwe ganzen kan worden opgemerkt dat het aandeel overzomerende grauwe ganzen sterk stijgt. Het zomerbestand werd in 1997 geschat op 27.000 stuks.

De rietganzenpopulatie wordt als redelijk stabiel ingeschat, het voorkomen in Nederland is voornamelijk weersafhankelijk wat correspondeert met het afschotbeeld in beide Provincies.

Kraaiachtigen

Het kraaienafschot is in Zuid Holland meer constant dan in Noord Holland, waar sprake is van een stijgende tendens, die in 1996/97 stopt.

Het kauwenafschot vertoont in beide Provincies hetzelfde stijgende beeld. Ook het beeld van het eksterafschot is voor beide provincies hetzelfde. Namelijk een stijging tot eind jaren tachtig / begin jaren negentig waarna het eksterafschot een dalende tendens vertoonde.

In beide Provincies is het vlaamse gaaien afschot vrij minimaal in vergelijking tot de andere kraaiachtigen. In beide Provincies neemt het afschot af.

De landelijke trend bij de broedaantallen van kraai, kauw en vlaamsegaai zijn stijgend. Kraai en kauw nemen met name toe in het agrarische buitengebied. Bij de vlaamsegaai breidt het broedareaal zich in westelijke richting uit. Bij de ekster is sprake van een dalende tendens. In het afschot kraai, kauw en ekster zien we dit terug. Het aandeel vlaamse gaai is binnen het totale afschot kraaiachtigen in beide Provincies betrekkelijk gering in vergelijking tot het landelijke beeld. Dit kan mogelijk geweten worden aan een mindere jachtdruk.

Haas

De tendensen in beide Provincies sluiten vrijwel naadloos op elkaar aan. Vanaf de eind jaren tachtig is het afschot stijgend. Het afschot stijgt hier meer dan bekeken over geheel Nederland.

Konijn

Bij het konijn is er in beide Provincies een sterk neerwaartse afschottrend. In Noord Holland zet deze al begin jaren tachtig in, terwijl deze in Zuid Holland inzet in de begin jaren negentig.

De afname in afschot is verklaarbaar door een afname van de bejaging van het konijn in de duinen, gecombineerd met een afname van de aanwezigheid door ziekten zoals myxomatose en VHS en een hoge predatiedruk van vossen. De daling is sterker dan het landelijke beeld.

Vos

Een duidelijke trend is in beide Provincies niet aanwezig.

Ree

In beide Provincies vindt een beperkt reeënafschot plaats. In Zuid Holland is sprake van een toename in afschot, in Noord Holland is het afschot vrij constant.

Houtduif

In het houtduivenafschot is tussen de provincies geen vergelijkbare trend aanwezig. Pieken in afschot komen niet overeen, bijvoorbeeld in het seizoen 1996/97 is er een piek in afschot in Zuid Holland terwijl er in Noord Holland sprake is van een daling in afschot.

Het afschotbeeld in Zuid Holland komt goed overeen met het landelijk beeld namelijk pieken in afschot in het seizoen 1991/92 en 1996/97. Dit betreft twee jaren zonder eikels en beukennoten, wat mogelijk een sterkere trek naar landbouwgebieden stimuleert. Noord Holland geeft hierop een afwijkend beeld. Hier is geen directe verklaring voor.

7 Preventieve maatregelen

7.1 Toelichting

De effectiviteit en bedrijfsmatige toepasbaarheid van preventieve maatregelen zijn afhankelijk van de combinatie schadeveroorzakende diersoort/gewas. De benodigde inspanning en kosten van preventieve maatregelen moeten in verhouding staan tot de opbrengst en de te verwachte schade. Bijvoorbeeld: een gaasraster tegen hazen kan een goede oplossing betekenen bij een boomgaard. Ter bescherming van een perceel suikerbieten wegen de kosten van een raster niet op tegen de mogelijke schade.

In de onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van toepasbare preventieve maatregelen in diverse gewassen en teelten. Per diersoort en maatregel is de effectiviteit en toepasbaarheid aangegeven, waarbij de volgende codes zijn gebruikt:

G	goed
M	matig
S	slecht
-	n.v.t.

Alleen de voor Noord- en Zuid-Holland (meest) relevante combinaties zijn opgenomen in de tabellen. Voor andere gewassen en diersoorten wordt verwezen naar het Handboek Faunaschade van het Jachtfonds (Oord, in voorbereiding).

Regulering van de stand (populatiegrootte in een bepaald gebied) van een diersoort geldt op gebiedsniveau. De overige maatregelen hebben betrekking op perceelsniveau.

7.2 Grasland, graszaad, graszoden en granen

Tabel 20: Effectiviteit van preventieve maatregelen op grasland, graszaad, graszoden en granen.

Preventieve maatregel	Ganzen	Zwaan	Wilde eend	Smitent	Meerkoet	Kraanachtigen
Regulering stand (afschot, legselbeperking)	-	G	M	-	G	M
Verjaging/bejaging	G	M	G	S	M	G
Zaaizaadbehandeling	-	-	-	-	-	G
Vlaggen, vogelverschrikkers	M	M	M	S	S	M
Nabootsing roofvogel	M	M	M	M	M	M
Knalapparaat, gaskanon	M	M	M	M	M	M
Vogelafweerpistool	G	M	G	S	M	M
Afdraden (spandraden boven perceel)	M	M	-	-	-	-

Regulering van de stand van knobbelzwanen is een goed toepasbare en effectieve methode om schade op gebiedsniveau te beperken. Op perceelsniveau kunnen echter aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Het schudden van eieren is de meest effectieve methode. Afschot op perceelsniveau heeft meer een verjagend dan een standsregulerend effect. Regulering van de stand van knobbelzwanen kan nu en onder de FF-wet alleen op basis van een provinciale ontheffing. Voor wilde zwaan en kleine wilde zwaan worden geen vergunningen afgegeven.

Omdat meerkoeten vaak langere tijd op één plek verblijven, kan afschot soms een effectieve methode zijn om de schade plaatselijk te beperken. Voor afschot van meerkoeten is een provinciale ontheffing vereist.

Afschot van wilde eend en kraaiachtigen kan de schadedruk in een gebied verminderen. Op perceelsniveau zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk. Afschot heeft op perceelsniveau een verjagend effect. De stand van

zwarte kraai en ekster kan zeer effectief verminderd worden door de inzet van vangkooien. Voor dergelijke vangmiddelen is een provinciale ontheffing vereist.

Bij trekvogels als ganzen en smienten is regulering van de stand door afschot niet gewenst. Ganzen laten zich wel goed verjagen, mits er voldoende opvangmogelijkheden in de buurt aanwezig zijn. De verjaging van ganzen rondom opvanggebieden dient gebiedsgericht te worden aangepakt. Op perceelsniveau kunnen ganzen geweerd worden door bejaging. Smienten laten zich slecht verjagen, o.a. door hun nachtelijk fouragegedrag.

Vlaggen, vogelverschrikkers, nabootsingen van roofvogels en knalapparaten hebben als nadeel dat over het algemeen snel gewenning optreedt. Daarbij is het ongewenst dat hele gebieden worden volgezet met dergelijke voorzieningen. De genoemde maatregelen zijn toepasbaar op schadegevoelige percelen als nieuw ingezaaid grasland, wintergranen en graszodenteelt. Regelmatige verplaatsing en afwisseling is gewenst, evenals aanvullende maatregelen als verstoring, verjaging of bejaging.

Het afdraden van percelen (spandraden aan palen op ca. 80 cm boven het gewas) is redelijk effectief tegen schade door ganzen en zwanen. Het is een arbeidsintensieve methode die alleen toepasbaar is op schadegevoelige percelen.

7.3 Vollegrondsgroenten

Tabel 21: Effectiviteit en toepasbaarheid van preventieve maatregelen bij vollegrondsgroenten

Preventieve maatregel	Haaas	Fazant	Houtduif	Meerkoet	Wilde eend	Kraaiachtigen
Regulering stand (afschot, legselbeperking)	M	M	S	M	M	M
Verjaging/bejaging	-	-	G	M	G	G
Vlaggen, vogelverschrikkers	-	S	M	S	S	M
Nabootsing roofvogel	-	-	M	M	M	M
Knalapparaat, gaskanon	-	M	M	M	M	M
Vogelafweerpistool	-	-	M	S	M	M
Gaasraster	G	-	-	-	-	-
Elektrisch raster (draden)	M	-	-	-	-	-
Elektrisch raster (netwerk)	G	-	-	-	-	-

Regulering van de stand van diersoorten om schade in vollegrondsgroenten te beperken is maar matig effectief. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat ook een gering aantal dieren in de zaai- en kiemperiode toch een zeer grote schade kan veroorzaken.

De trek op percelen door houtduiven, wilde eenden en kraaiachtigen kan onderbroken worden door deze soorten regelmatig op de betreffende percelen te bejagen. Het ophangen van gedode exemplaren (kraaien) of het uitstrooien van veren (houtduif) kan het effect van bejaging versterken.

Ten aanzien van vogelverschrikkers, knalapparaten e.d. wordt verwezen naar de voorgaande paragraaf. Het plaatsen van een afrastering is een goede manier om vollegrondsgroenten tegen hazen te beschermen. Een gaasraster is vanwege de benodigde investering alleen toepasbaar rond percelen waar jaarlijks groenten of andere schadegevoelige gewassen worden geteeld. In situaties waar een ruime vruchtwisseling wordt gehanteerd door jaarlijks wisselende percelen te huren kunnen elektrische afrasteringen worden toegepast. Een elektrisch raster met spanningsdraden is meestal niet 100 % hazenkerend. Met elektrisch netwerk zijn zeer goede resultaten behaald (Oord 1999).

7.4 Suikerbieten en aardappelen

Tabel 22: Effectiviteit en toepasbaarheid van preventieve maatregelen bij suikerbieten en aardappelen

Preventieve maatregel	Haas	Ree	Gans (zomer)	Meerkoet	Fazant	Kraanachtigen
Regulering stand (afschot, legselbeperking)	M	G	G	G	M	M
Verjaging/bejaging	-	-	G	M	-	G
Vlaggen, vogelverschrikkers	-	M	M	S	S	M
Nabootsing roofvogel	-	-	M	M	M	M
Knalapparaat, gaskanon	-	-	M	M	M	M
Vogelafweerpistool	-	-	G	M	-	M

Regulering van de stand van diersoorten is over het algemeen een effectieve manier om schade aan suikerbieten en aardappelen te beperken, met name als het gaat om vraat- en krabschade aan de knollen. Schade in de kiemperiode van suikerbieten ligt wat moeilijker, omdat ook een gering aantal dieren een aanzienlijke schade kan veroorzaken. Voor de overige maatregelen wordt verwezen naar de voorgaande paragrafen.

7.5 Bloemen en bloembollen

Tabel 23: Effectiviteit en toepasbaarheid van preventieve maatregelen bij bloemen en bloembollen (schade door gans en smient door wegvreten dekvrucht)

Preventieve maatregel	Haas	Ree	Gans	Smient	Fazant	Kraanachtigen
Regulering stand (afschot, legselbeperking)	M	M	-	-	M	M
Verjaging/bejaging	-	-	G	M	-	G
Vlaggen, vogelverschrikkers	-	S	M	S	S	M
Nabootsing roofvogel	-	-	M	M	M	M
Knalapparaat, gaskanon	-	-	M	M	M	M
Vogelafweerpistool	-	-	M	S	-	M
Electrisch raster (draden)	M	-	-	-	-	-
Electrisch raster (netwerk)	G	-	-	-	-	-

Voor een toelichting op de toepasbaarheid en voor- en nadelen van de genoemde preventieve maatregelen wordt verwezen naar de voorgaande paragrafen.

7.6 Fruitbomen en fruit

Tabel 24: Effectiviteit en toepasbaarheid van preventieve maatregelen bij fruitbomen en fruit (vruchten en knoppen)

Preventieve maatregel	Haas	Ree	Houtduif	Lijsterachtigen	Spreeuw	Kraalachtigen
Regulering stand (afschot)	M	M	S	-	S	M
Verjaging/bejaging	-	-	M	-	M	M
Netten	-	-	G	G	G	G
Vlaggen, vogelverschrikkers	-	S	S	S	S	S
Angskreten, akoestische middelen	-	-	-	M	M	M
Chemische afweermiddelen (smaak- en geurstoffen op stammen of knoppen)	M	M	M	-	-	M
Boommanchetten (tegen schil- en veegschade aan stammen)	G	M	-	-	-	-
Nabootsing roofvogel	-	-	M	M	M	M
Knalapparaat, gaskanon	-	-	M	M	M	M
Vogelafweerpistool	-	-	M	M	M	M
Gaasraster	G	G	-	-	-	-
Electrisch raster (draden)	M	M	-	-	-	-
Electrisch raster (netwerk)	G	-	-	-	-	-

Vanwege de grote kwetsbaarheid van fruitbomen voor schil- en veegschade (haas, ree) is een raster in risicogebieden de enige afdoende oplossing. Door het permanente karakter van boomgaarden is het toepassen van een gaasraster bedrijfseconomisch verantwoord. In minder risicovolle gebieden kan hazenschade eventueel voorkomen worden door het aanbrengen van manchetten rond de stammen, in combinatie met chemische afweermiddelen om knopvraat te voorkomen.

Het gebruik van netten kan een effectieve maatregel zijn. Als nadeel kan worden genoemd de hoge kosten in relatie tot de opbrengsten van de teelt, maar ook het verstrikken van zeldzame vogelsoorten in de te gebruiken netten.

Voor een toelichting op de toepasbaarheid en voor- en nadelen van de overige genoemde preventieve maatregelen wordt verwezen naar de voorgaande paragrafen.

8 OVERIGE RELEVANTE INFORMATIE

8.1 Gedooggebieden voor ganzen in Zuid-Holland

Op WBE-niveau zijn afspraken gemaakt over gedooggebieden voor ganzen in de Polder Biert te Voorne Putten - opvangen en rust bieden en aanvullend buiten het opvanggebied een actieve verjaging en bejaging- en Polder Het Oude Land van Strijen in de Hoekse Waard (de overeenkomst zal hier worden herzien). In beide polders wordt de ganzenopvang en het flankerend jachtbeleid gecoördineerd door de betreffende WBE's. Ook de WBE Stelle en Ouddorp, heeft opvang en verjaging opgenomen in hun wildbeheerplan. In het seizoen 1996/97 is een gedoogovereenkomst afgesloten op de voormalige buitendijkse gronden van de Westplaat te Sommelsdijk. Dit is een belangrijk foerageergebied voor voornamelijk grauwe ganzen en brandganzen. Ook voor de toekomst blijft dit gebied belangrijk, omdat aangrenzende akkerbouwpercelen bestemd worden voor natuurontwikkeling, met deels een medebestemming als ganzenopvang. De bijdrage van het Ministerie van LNV aan deze gedooggebieden bedroeg in 1997 in totaal f 40.000,-.

In 1997 is de ganzenopvang in de Polder de Biert geëvalueerd. De belangrijkste conclusie is dat de Polder Biert functioneert als opvang van overwinterende ganzen en vermindering van de schade in de omliggende akkerbouwgebieden tot gevolg heeft. Alleen in jaren met extreme weersomstandigheden neemt de hoeveelheid schade buiten het opvanggebied toe. Alhoewel smienten ook gebruik maken van het opvanggebied, zijn deze minder goed te sturen, waaruit wordt geconcludeerd dat dit geen schadevermindering tot gevolg heeft (WICO-verslag 1997).

De periferie rond het opvanggebied in Polder de Biert valt buiten de schadereferentie van f 2.000,- over de laatste drie jaar, waardoor actieve bejaging en verjaging op basis van artikel 53 buiten het opvanggebied niet meer mogelijk is (zie paragraaf 8.2).

8.2 Landelijk Artikel 53 beleid voor ganzen in het seizoen 1999/2000

In 1999 zijn de concentratiegebieden voor ganzenschade buiten de opvanggebieden in kaart gebracht (concentraties van schadegevallen > f 2.000,-). Aan de betreffende WBE's is op voorhand een afschotvergunning ex art. 53 van de Jachtwet verleend. De vergunning maakt het (onder voorwaarden) mogelijk om te jagen op kolgans, rietgans en grauwe gans. Bejaging mag alleen plaatsvinden op percelen recent ingezaaid grasland, wintergranen en graszodenteelt, gelegen binnen de door het ministerie vastgestelde schadegebieden. Op deze schadegevoelige percelen dienen tevens vlaggen of linten geplaatst te worden. Schade op deze percelen komt niet voor vergoeding in aanmerking. De resultaten van deze aanpak zullen eind 2000 worden geëvalueerd.

8.3 Onderzoeken naar stuurbaarheid van ganzen rondom ganzenopvanggebieden

In de maanden februari en maart 1999 is rondom het ganzenopvanggebied Oost-Dongeradeel (Friesland, Lauwersmeergebied) gestart met een onderzoek naar de stuurbaarheid van ganzen. Het onderzoek is voortgezet in de periode november 1999 t/m maart 2000. In deze periode is eenzelfde onderzoek uitgevoerd rondom het opvanggebied De Deelen (Friesland, nabij Akkrum en Oldeboorn).

De in de periferie van de opvanggebieden aanwezige ganzen worden hierbij verjaagd m.b.v. vogelafweerpistolen. Tevens is aan de betreffende WBE's een ontheffing ex art. 27 van de Jachtwet verstrekt, die bejaging van kolgans, rietgans en grauwe gans (onder voorwaarden) mogelijk maakt. De onderzoeksvragen zijn in hoeverre ganzen middels bejaging en verjaging binnen de grenzen van het opvanggebied kunnen worden gehouden en wat het effect hiervan is op de schade in de periferie. Een extern bureau begeleidt en monitort de verjagingsacties. De eindevaluatie vindt plaats in de tweede helft van 2000 (Oord en Alterra (voorheen IBN-DLO), in voorbereiding). Voorlopige conclusie is dat de verjaagacties hebben geleid tot een aanzienlijke reductie van de ganzenschade in de omgeving van de opvanggebieden (50 – 60 % reductie).

8.4 Smientenbeheergebieden in Noord-Holland

In 1994 is er een smientenplan voor de Provincie Noord Holland opgesteld. Hiervoor waren er al afspraken gemaakt over het verminderen van vraat aan commercieel gebruikt grasland door het bieden van foerageermogelijkheden in gebieden met een natuurdoelstelling. De beheergebieden (exclusief de Waddenzee bij Texel) liggen geconcentreerd in het gebied grofweg gelegen tussen het Noordzeekanaal en de lijn Alkmaar-Hoorn.

Het functioneren is jaarlijks geëvalueerd er zijn echter onvoldoende basisgegevens voorhanden om het functioneren van dit smientenbeheerplan op zijn totaliteit te kunnen beoordelen. Een eindevaluatie heeft nog niet plaats gevonden.

Uit de beoordeling van de smientenbeheergebieden blijkt dat de gebieden Zeevang, Westelijke Eilandspolder / De Lei en Hempolder / Limmergat goed functioneren. Dit geldt niet of in mindere mate voor de Oostelijke Eilandspolder en het Ilperveld. Voor het Wormer- en Jisperveld is vanwege de ontbrekende beoordeling in 1998 geen conclusie getrokken.

Willen de beheergebieden optimaal functioneren dan zal zowel de factor rust en voedsel (kwaliteit en kwantiteit) optimaal ingevuld dienen te worden. Om uitzwerming naar schadegevoelige percelen buiten de beheergebieden te voorkomen lijkt een aanzienlijke vergroting van de fouragemogelijkheden in oppervlakte noodzakelijk. Echter gelet op de beperkte stuurbaarheid van de smient vanwege het nachtelijke foerageergedrag en de beperkte mogelijkheden voor preventieve maatregelen blijft het onzeker of smienten zich laten concentreren in beheergebieden met een groter areaal aantrekkelijk voedselgebied.

Ontwikkeling schade
PM (gegevens via Jachtfonds).

Jachtsluiting smient

Inmiddels is door de sluiting van de jacht op de smient met ingang van september 1999 het bovenstaande beleid inmiddels achterhaald. In principe wordt er voor smientenafschot geen vergunningen verleend en er is geen verplichting meer om een vergunning aan te vragen. Daarnaast is er in principe aanspraak mogelijk op vergoeding voor schade door smienten op alle percelen.

8.5 Resultaten enquête organisatiestructuur

In maart 2000 is een schriftelijke enquête uitgevoerd onder de leden van de begeleidingsgroep. Aan de hand van stellingen en vragen is de mening gepeild over de organisatie ten aanzien van procedures, schadeafhandeling, ontheffingaanvragen en preventieve maatregelen. Hieronder volgt de samenvatting van de resultaten van de enquête.

Provinciaal faunaoverleg

Een provinciaal overleg aangaande faunazaken (in Noord-Holland: POF), waarin alle partijen die betrokken zijn bij soortbescherming en schadebestrijding zitting hebben, verdient navolging in de provincie Zuid-Holland. Een dergelijk faunaoverleg heeft een belangrijke adviserende taak inzake het toekomstige provinciale faunabeleid, zowel procedureel als beleidsinhoudelijk. Zo kan het orgaan betrokken worden bij de tot standkoming van het provinciale beleid inzake ontheffingen en vrijstellingen. Het idee is dat hierdoor de faunabeheerplannen en ontheffingaanvragen sneller door de procedure zullen komen. Dit laatste zal leiden tot beperking van de schade.

De criteria voor ontheffingverlening worden opgesteld in samenspraak met het faunaoverleg en vastgelegd in een beleidsplan en eventueel een verordening. Aan de hand hiervan kunnen de faunabeheereenheden een faunabeheerplan opstellen. De faunabeheerplannen en ontheffingaanvragen worden door de provincie getoetst aan deze criteria.

Het faunaoverleg heeft geen taak bij de beoordeling van ontheffingaanvragen, de beoordeling en evaluatie van faunabeheerplannen en de advisering van faunabeheereenheden.

Aanvragen van ontheffingen

Ontheffingen dienen in principe te worden aangevraagd door faunabeheereenheden. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de FF-wet wel ruimte laat voor aanvragen en verlenen van ontheffingen door, respectievelijk aan grondgebruikers, mits het geen diersoorten betreft die een planmatig beheer vergen.

Het daadwerkelijke beheer zal grotendeels worden uitgevoerd door wildbeheereenheden. Sommige gecoördineerde maatregelen (b.v. het schudden van eieren) kunnen, onder toezicht van de faunabeheereenheid, worden uitgevoerd door vrijwilligers uit wildbeheereenheden, natuurbeschermingsorganisaties, Stichting Landschapsbeheer, natuurwerkgroepen en –verenigingen enz.

Naar verwachting zullen op termijn een aantal ontheffingen op voorhand aan de FBE's worden verleend, zodat indien nodig, snel actie kan worden ondernomen. Daarnaast zal echter sprake zijn van incidentele schadegevallen, waarvoor in principe via de FBE een ontheffing kan worden aangevraagd. Het aanvragen van een ontheffing kan zelfs als voorwaarde worden gesteld om voor een eventuele schadevergoeding in aanmerking te komen. Hierbij treden mogelijk een aantal problemen op:

- De tijdsduur tussen constatering van de (dreigende) schade en de verlening van de ontheffing, met als gevolg geen of beperkte mogelijkheden voor beperking van de schade en grotere schadeclaims.
- Onduidelijkheid voor de grondgebruiker over de toegestane en de te nemen maatregelen.
- Onduidelijkheid voor de grondgebruiker over de aanvraag en afhandeling van een eventuele schadevergoeding.

Het wordt van groot belang geacht dat de grondgebruiker die een schadegeval meldt, direct informatie krijgt (of kan krijgen) over de toegestane en te nemen maatregelen en de procedure omtrent de aanvraag van ontheffingen en schadevergoeding. Ook meer algemene voorlichting richting de grondgebruikers is gewenst.

Aanvragen van schadevergoedingen

Diverse instanties zijn voor het oprichten van provinciale meldpunten, als informatiepunt en officiële ingang (doorgeefluik) voor schadevergoedingsaanvragen. Anderen vinden dit een taak voor het toekomstige Faunafonds. Inmiddels (mei 2000) is besloten dat LASER in Dordrecht het enige loket zal worden voor schadevergoedingsaanvragen. Het Faunafonds zal dienen als landelijk informatiepunt inzake faunaschade.

9 Conclusies en aanbevelingen

9.1 Algemene conclusies per provincie

9.1.1 Zuid Holland

Bijna 90% van de totale schade in Zuid-Holland wordt veroorzaakt aan grasland, wintertarwe en graszaad. Ganzen en smienten zijn de belangrijkste schadeveroorzakers, namelijk ook circa 90% van het totaal. Bij de ganzen zorgen de grauwe gans en de kolgans voor de meeste schade. Het aandeel ganzenschade door overzomerende ganzen is in 1997 belangrijk toegenomen.

Meer dan 75% van de totale schade wordt aangericht op Goeree-Overfakkee, Voorne-Putten en de Hoekse Waard. Buiten de Zuid-Hollandse eilanden zijn de belangrijkste schadegebieden gelegen in de gemeenten Barendrecht, Graafstroom en Nederlek.

Meer incidenteel wordt schade aangericht aan boerenkool, spruiten, tulpen, bloemkool, biezen, savooienkool, bieten, snijbloemen en tarwe (gemiddeld > f 1.000,- per melding) en schade aan sperziebonen, gerst, erwten, cichorei, zomertarwe, suikerbieten, bloemzaad, fruitbomen, spruitkool en witlof (gemiddeld < f 1.000,- per melding).

Schade wordt aangericht door haas, rotgans, grauwe gans, fazant, smient, kolgans, brandgans en roek (gemiddeld > f 1.000,- per melding) en door konijn, meerkoet, wilde eend, houtduif, knobbelzwaan, kauw en zwarte kraai (gemiddeld < f 1.000,- per melding).

9.1.2 Noord Holland

De totale schade ligt in Noord Holland belangrijk hoger dan in Zuid Holland. Ook de belangrijkste schadegewassen verschillen nogal. Hier is grasland het belangrijkste schadegewas (50-70%) van de totale schade. Andere belangrijke schadegewassen zijn bloembollen/bloemen, broccoli/kool/venkel en wintertarwe. Naast extreem hoge schades - incidenten (fruitbomen / ijsbergsla) liggen de gemiddelde schadebedragen per gewas veel hoger dan in Zuid Holland.

De smient, veelal in combinatie met gans, meerkoet en zwaan, is de belangrijkste schadeveroorzaker, met 50-65% van de totale schade. Ganzen komen hierop de tweede plaats (10-20%). Zwaan (1-6%) en haas (0-13%) zijn hierna de belangrijkste schadeveroorzakers. Van de ganzen wordt 80% van de schade veroorzaakt door rotganzen.

De meeste schademeldingen komen uit de gemeente Zeevang (voornamelijk smient) en Texel (voornamelijk rotgans). Meer gegroepeerd kunnen de gebieden met de meeste schademeldingen ingedeeld worden in de volgende gebieden:

- Texel
- Wieringermeer en Anna Pouwlowna
- Wester-Koggerland, Schermer, Beemster, Zeevang, Wormerland, Uitgeest, Zaanstad en Waterland.

Soorten die meer lokaal schade aanrichten zijn o.a. rotgans, de schade beperkt zich tot Texel en de kop van Noord Holland. Andere ganzenschade concentreert zich in de gemeenten Zeevang, Edam-Volendam, Waterland en Amsterdam allen gelegen aan het Markermeer. Andere diersoorten geven een meer gespreid beeld over de gehele Provincie.

Meer incidenteel wordt schade aangericht aan fruitbomen, ijsbergsla, gerst/rogge/mais, graszoden, graszaad, wortelen, bieten, aardappelen en aardbeien (gemiddeld > f 1.000,- per melding) en aan erwten en witlof (gemiddeld < f 1.000,- per melding).

Schade veroorzakende diersoorten zijn haas, smient (in combinatie met meerkoet, zwaan en gans), houtduif, fazant, rotgans, kraaiachtigen en eenden (gemiddeld > f 1.000,- per melding) en overzomerende ganzen en meeuwen (gemiddeld < f 1.000,- per melding).

9.2 Conclusies en aanbevelingen t.a.v. diersoorten

9.2.1 Kolgans

De kolgans veroorzaakt in Zuid-Holland plaatselijk grote schade aan grasland, graszaad en wintertarwe. De meeste schade treedt op in de gemeenten Bernisse en Graafstroom.

Het aantal meldingen over kolganzenschade loopt de laatste jaren op. De totale schade in Zuid-Holland door kolganzen bedroeg in 1996 en 1997 respectievelijk ca. f 75.000,- en f 42.000,-. Dit komt neer op 29 en 42 % van de totale ganzenschade in deze provincie. De gemiddelde schade per melding komt op f 1.436,- (1996) en f 1.000,- (1997).

Het afschot van kolganzen laat vanaf 1980 een stijging zien, met een piek in het seizoen 1994/1995 (> 8.000 stuks). Daarna daalt het afschot tot ca. 5.000 stuks in 1996/1997.

Voor de provincie Noord-Holland zijn geen specifieke gegevens m.b.t. kolganzenschade bekend. Het afschot van kolganzen wisselt sterk over de jaren, maar bedraagt de laatste jaren ca. 250 stuks.

Landelijk gezien stijgt het aantal overwinterende kolganzen. Naar verwachting zal het aantal overwinterende kolganzen de komende jaren nog stijgen, mede veroorzaakt door een daling van het afschot in binnen- en buitenland. Het is daarbij niet ondenkbaar dat een deel van de Deense populatie, onder invloed van de jachtdruk aldaar, zal gaan uitwijken naar Nederland.

Daarnaast zal naar verwachting de tolerantie van grondgebruikers door de jachtsluiting verminderen, wat zal resulteren in meer schademeldingen en -claims. Dit laatste zal nog versterkt worden door pressie van jachthouders richting grondgebruikers, om optredende schade te melden, teneinde toekomstige ontheffingsaanvragen beter te kunnen onderbouwen.

Onder de FF-wet is de kolgans beschermd, maar valt vooralsnog onder de provinciale schadesoorten. De provincie bepaalt bij provinciale verordening welke handelingen de grondgebruiker mag verrichten. Preventieve maatregelen als vlaggen, linten en vogelverschrikkers om ganzenschade te voorkomen zijn over het algemeen maar matig effectief. Afdraden en knalapparaten zijn eigenlijk alleen toepasbaar bij schadegevoelige gewassen als nieuw ingezaaid grasland, graszoden en wintergranen. Verjaging middels bejaging is een effectieve manier om gewassen op perceelsniveau te beschermen. Hiervoor is onder de FF-wet een provinciale ontheffing vereist, die alleen kan worden verleend aan faunabeheereenheden, op basis van een beheerplan. Het instellen van ganzenopvanggebieden, in combinatie met structurele verjagingacties in de periferie, is waarschijnlijk de meest effectieve manier om de schade te beperken en de ganzen toch voldoende rust en foerageermogelijkheden te bieden. De mogelijkheden hiertoe zijn afhankelijk van de politieke beslissingen over het opvangen en de schadeproblematiek van ganzen.

9.2.2 Grauwe gans

De grauwe gans veroorzaakt in Zuid-Holland plaatselijk grote schade aan grasland, graszaad en wintertarwe. Schade treedt vooral op in de gemeenten Goedereede, Dirksland, Oostflakkee, Korendijk, Cromstrijen en Barendrecht (soms).

Het aantal meldingen van schade door grauwe ganzen loopt de laatste jaren op. De totale schade in Zuid-Holland door grauwe ganzen bedroeg in 1996 en 1997 respectievelijk ca. f 146.000,- en f 42.000,-. Dit komt neer op 56 en 42 % van de totale ganzenschade in deze provincie. De gemiddelde schade per melding komt op f 2.147,- (1996) en f 1.553,- (1997).

Het afschot van grauwe ganzen laat vanaf 1989 een sterke stijging zien, met een piek in het seizoen 1995/1996 (> 6.000 stuks). Daarna daalt het afschot tot ca. 3.800 stuks in 1996/1997.

Voor de provincie Noord-Holland zijn geen specifieke gegevens m.b.t. grauwe ganzenschade bekend. Ook hier stijgt het afschot van ca. 50 stuks in 1980/1981 tot ca. 500 stuks in 1996/1997.

Landelijk gezien stijgt het aantal overwinterende grauwe ganzen. Naar verwachting zal het aantal overwinterende grauwe ganzen de komende jaren nog stijgen, mede veroorzaakt door een daling van het afschot.

De jacht op grauwe ganzen is in 1999 gesloten. Onder de FF-wet is de grauwe gans beschermd, maar valt onder de provinciale schadesoorten. Ten aanzien van de tolerantie van grondgebruikers en effectiviteit van preventieve maatregelen geldt hetzelfde als voor de kolgans.

9.2.3 Rietgans en kleine rietgans

In de Wico-verslagen van Noord- en Zuid-Holland worden geen specifieke schadegevallen genoemd t.a.v. rietgans en kleine rietgans.

In Zuid-Holland is het afschot van rietganzen gedaald tot ca. 400 per jaar. In Noord-Holland werden over het algemeen minder dan 100 rietganzen per jaar geschoten.

De jacht op rietganzen is in 1999 gesloten. De jacht op kleine rietganzen was al langere tijd gesloten. Onder de FF-wet zijn de rietgans en kleine rietgans beschermd, maar vallen onder de provinciale schadesoorten.

9.2.4 Brandgans

De Brandgans veroorzaakt in Zuid-Holland in sommige jaren schade aan grasland, graszaad en wintertarwe, met name in de gemeenten Middelharnis en Korendijk.

Het aantal meldingen van schade door brandganzen loopt de laatste jaren op. De totale schade in Zuid-Holland door brandganzen bedroeg in 1996 en 1997 respectievelijk ca f 29.000,- en f 10.000,-. Dit komt neer op ca. 11 en 10 % van de totale ganzenschade in deze provincie. De gemiddelde schade per melding komt op f 1.150,- (1996) en f 550,- (1997).

Voor de provincie Noord-Holland zijn geen specifieke gegevens m.b.t. brandganzen schade bekend.

De jacht op brandganzen is al langere tijd gesloten. Onder de FF-wet is de brandgans beschermd, maar valt wel onder de provinciale schadesoorten. Ten aanzien van preventieve maatregelen geldt hetzelfde als bij kolganzen.

9.2.5 Rotgans

In Zuid-Holland veroorzaakt de rotgans plaatselijk en periodiek beperkte schade, o.a. in Goedereede, Middelharnis, Korendijk, Dordrecht, Moordrecht en Schipluiden. Het aantal meldingen van schade door rotganzen is gedaald van 15 in 1995 tot 1 in 1997. De totale schade in Zuid-Holland bedroeg in 1996 en 1997 respectievelijk ca. f 10.000,- en f 2.000,-. Dit komt neer op ca. 4 en 2 % van de totale ganzenschade in deze provincie. De gemiddelde schade per melding komt op f 1.795,- (1996) en f 2.228,- (1997).

In Noord-Holland ligt het aantal meldingen jaarlijks rond de 30-40 stuks. De totale schade varieert tussen de f60.000,- en f 100.000,- per jaar en loopt de laatste jaren op. Daarbij komt nog de combinatieschade met smienten (f 42.252,- in 1996).

De schade treedt voornamelijk op op Texel en in de kop van Noord-Holland (o.a. Anna Paulowna, Wieringen en Wieringermeer).

De jacht op rotganzen is sinds jaren gesloten. Onder de FF-wet valt de rotgans onder de provinciale schadesoorten.

Preventieve maatregelen zijn over het algemeen maar beperkt effectief. Door de geconcentreerde aanwezigheid van rotganzen in de kop van Noord-Holland en op Texel, behoort het instellen van opvanggebieden tot de mogelijkheden.

9.2.6 Overzomerende ganzen

In 1997 zijn in Zuid-Holland (Dirksland) de eerste meldingen binnengekomen m.b.t. schade door overzomerende ganzen. Het betrof 5 meldingen met in totaal ca. f 3.500,- schade.

Voor de provincie Noord-Holland zijn geen specifieke gegevens over schade bekend.

Landelijk gezien stijgt het aantal overzomerende ganzen sterk. Het betreft hierbij vooral grauwe ganzen en nijlganzen. Naar verwachting zal de schade door overzomerende ganzen in de komende jaren toenemen.

Beperking van de populatie door afschot en/of het schudden van eieren is waarschijnlijk de beste manier om de schade in de hand te houden.

9.2.7 Overige ganzen

In Zuid-Holland zijn meldingen bekend van schade door Canadese ganzen in Westvoorne, Zederik en Maasland. Er is geen schade uitbetaald. Een ontheffing aan grondgebruikers om de ganzen weg te jagen is naar verwachting voldoende om belangrijke schade op bedrijfsniveau te voorkomen.

9.2.8 Knobbelzwaan

In Zuid-Holland is sprake van een zeer beperkt aantal meldingen van schade door knobbelzwanen. Het aantal meldingen en de schade nemen echter wel toe.

In Noord-Holland daalt het aantal meldingen van 51 in 1994 tot 7 in 1996. Deze daling is waarschijnlijk veroorzaakt door de afgifte van vergunningen voor afschot en het schudden van eieren.

Na het besluit van de Provincie om met ingang van 1 januari 1999 geen vergunningen meer af te geven, is een totaal andere situatie ontstaan. De totale schade in 1999 bedroeg f 267.000,-. In het seizoen 2000 zijn 47 vergunningen verleend onder de nieuwe, strikte gebruiksvoorwaarden (zie 3.2.1) inmiddels blijkt het schadebedrag hoger te zijn dan in 1999. Wellicht wordt daarom nog besloten tot enkele aanpassingen in het vergunningenbeleid.

Zoals hierboven aangegeven worden er momenteel onder strikte voorwaarden weer vergunningen verstrekt. Verontrusting door regelmatig weggagen en het plaatsen van vlaggen, schriklinten langs oevers en knalapparaten, veroorzaken slechts een verplaatsing van het probleem en dienen gezien te worden als aanvullende maatregelen op perceelsniveau.

Aanbevolen wordt om ook onder de FF-wet aan de hiervoor in aanmerking komende FBE's (onder voorwaarden) ontheffing te verlenen voor incidenteel afschot en het schudden van eieren. Grondgebruikers dienen bij provinciale verordening vrijstelling te krijgen voor het verjagen en verontrusten van op hun percelen aanwezige knobbelzwanen.

9.2.9 Wilde eend

In Zuid-Holland is sprake van slechts een gering aantal meldingen van schade door wilde eenden. Het aantal meldingen loopt enigszins op van 4 in 1994 tot 13 in 1997. In totaal bedroeg de schade in 1996 en 1997 respectievelijk f 1.232,- en f 1.744,-. De gemiddelde schade per melding bedraagt ca. f 135,-.

In Noord-Holland bedroeg de schade door wilde eenden tot 1994 maximaal f 15.000,- per jaar. Daarna is de schade door wilde eenden verwerkt in de overige combinaties van waterwild en zijn er geen specifieke gegevens over wilde eendenschade meer bekend.

De wilde eend valt onder de FF-wet onder de wildsoorten en komt tevens voor op de lijst van provinciale schadessoorten. Voorkoming van de schade is een zaak van de grondgebruiker en de jachthouder. Schade komt in principe niet voor vergoeding in aanmerking. Voor de wilde eend zal een gesloten seizoen gelden. Om schade in het gesloten seizoen te voorkomen kan eventueel een provinciale ontheffing voor afschot aangevraagd worden. Gezien de geringe schade per melding in de voorgaande jaren zal voor het verlenen van dergelijke ontheffingen weinig draagvlak en noodzaak zijn. Dit geldt specifiek voor de Provincie Zuid Holland, voor Noord-Holland zijn geen recente detailgegevens voorhanden, in 1994 lag het gemiddelde schadebedrag op f 2.130,- per melding, waardoor de wilde eend in de categorie > f 1.000,- is ingedeeld.

9.2.10 Smient

In Zuid-Holland veroorzaakt de smient zeer grote schade aan grasland en wintertarwe. Schade treedt vooral op in Dirksland, Middelharnis, Oostflakkee, Bernisse, Korendijk en Cromstrijen. In totaal bedroeg de smientenschade in 1996 en 1997 respectievelijk f 177.861,- en f 102.406,-. Het aantal meldingen is sterk opgelopen van 11 in 1994 tot 141 in 1996. In 1997 daalde het aantal meldingen weer tot 84. De gemiddelde schade per melding bedroeg f 1.253,- (1996) en 1.111,- (1997).

In Noord-Holland treedt eveneens grote schade op door smienten. Vaak is hierbij sprake van combinatieschade door smient en meerkoet, soms ook in combinatie met zwaan en rotgans en overig waterwild. Het aantal meldingen van smientenschade schommelt rond de 200 per jaar. De totale smientenschade (inclusief

combinatieschades) ligt over het algemeen rond de f 300.000,-, met een piek (f 704.215,-) in 1996 (226 meldingen).

Het afschot van smienten was in Zuid-Holland in de periode 1988-1997 redelijk stabiel met zo'n 10.000 – 12.000 stuks per jaar. In Noord-Holland steeg het afschot van ca. 2.000 stuks in 1980/1981 tot ca. 14.000 stuks in 1995/1996. In 1996/1997 daalde het afschot tot 8.000 stuks, waarschijnlijk onder invloed van de jachtsluiting vanwege extreme weersomstandigheden. In september 1999 is, vooruitlopend op de FF-wet, de jacht op smienten gesloten. Onder de nieuwe wet is de smient beschermd, maar komt wel voor op de lijst met provinciale schadesoorten. Het is niet bekend of het aantal smienten door de sluiting van de jacht zal toenemen. Wel zal door de sluiting van de jacht het aantal meldingen van smientenschade naar verwachting toenemen (zie ook kolgans). Een probleem dat hierbij kan gaan optreden is dat smienten moeilijk te weren en te verjagen zijn. Er dient rekening te worden gehouden met forse stijgingen van het aantal meldingen en uit te keren schade.

Het functioneren van de opvanggebieden staat momenteel door de jachtsluiting onder druk, omdat bejagen en verjagen rond de smientenbeheergebieden niet meer is toegestaan. Op dit moment is nog onduidelijk hoe een en ander onder de FF-wet zal worden ingevuld.

9.2.11 Meerkoet

In Zuid-Holland is in het verleden schade uitgekeerd in de gemeenten Bernisse, Korendijk, Graafstroom, Liesveld, Vianen en Leiden. De schade per gemeente lag meestal beneden f 1.000,- per jaar. Het aantal meldingen loopt op van 4 in 1994 tot 9 in 1996. In totaal bedroeg de schade in 1996 en 1997 respectievelijk f2.952,- en f 1.738,-.

In Noord-Holland wordt alleen melding gemaakt van combinatieschade met smient en smient/zwaan. Combinatieschade door smient/meerkoet tradt vooral op in Uitgeest, Zaanstad, Wormerland, Beemster, Zeevang en Purmerend. In mindere mate in Wieringermeer en Texel en Waterland. Combinatieschade door smient/meerkoet/zwaan kwam vooral voor in Zeevang, Beemster en Purmerend.

Tot het jachtverbod van september 1999, vond afschot met name plaats op verzoek van de grondgebruiker. In Zuid-Holland lag het afschot de laatste jaren op ca. 10.000 stuks. In Noord-Holland is het afschot sterk gedaald tot minder dan 4.000 stuks per jaar. Onder de FF-wet is de meerkoet beschermd, maar komt wel voor op de lijst van provinciale schadesoorten. Verwacht wordt dat het aantal meerkoeten door de sluiting van de jacht zal toenemen. Ook zal het aantal meldingen van meerkoetenschade naar verwachting toenemen (zie ook kolgans). Een probleem dat hierbij kan gaan optreden is dat meerkoeten moeilijk te weren en te verjagen zijn. Andere maatregelen, zoals het plaatsen van vlaggen, zijn bij meerkoeten maar matig effectief. Er dient rekening te worden gehouden met stijgingen van het aantal meldingen en uit te keren schade. Lokaal en incidenteel kan beperking van de stand door afschot en/of eieren schudden gewenst zijn, om al te grote schadeclaims te voorkomen.

9.2.12 Fazant

In Zuid-Holland is sprake van een daling van het toch al geringe aantal meldingen van fazantenschade (3 meldingen in 1996). De totale fazantenschade bedraagt minder dan f 4.000,- per jaar. Ook in Noord-Holland is sprake van een gering aantal meldingen. De schade is ook hier over het algemeen gering, met uitzondering van 2 meldingen in 1996 met in totaal f 6.000,- schade. Het betrof hier incidentele schade aan tulpen en krokussen.

De landelijke tendens is een sterk dalende fazantenpopulatie, mede onder invloed van het verbod op het uitzetten van fazanten.

De fazant valt onder de FF-wet onder de wildsoorten. Voorkoming van de schade is een zaak van de grondgebruiker en de jachthouder. Schade komt in principe niet voor vergoeding in aanmerking. Voor de fazant zal een gesloten seizoen gelden. Verwacht wordt dat schade door fazanten door bejaging voldoende beperkt zal kunnen worden.

9.2.13 Kraaiachtigen

In Zuid-Holland is sprake van een beperkt aantal meldingen van schade door kraaiachtigen. De schade varieert per jaar, waarbij roeken en kauwen de meeste schade veroorzaken. Ook in Noord-Holland is sprake van afnemende schade en aantal meldingen. In de Wico-verslagen is geen aandacht voor schade aan fauna door kraaiachtigen.

In zowel Noord- als Zuid-Holland worden jaarlijks 8.000 – 10.000 zwarte kraaien geschoten. Het afschot van kauwen ligt in beide provincies rond de 7.000 stuks per jaar. De jacht op roeken is sinds lange tijd gesloten.

Onder de FF-wet zijn de kraaiachtigen beschermd. Zwarte kraai, kauw, roek en ekster komen voor op de lijst van provinciale schadesoorten. In het verleden zijn de meeste meldingen van roekenschade niet gehonoreerd, omdat er vaak sprake is van combinatieschade met zwarte kraai, kauw of houtduif. Deze soorten zijn onder de Jachtwet bejaagbaar. Omdat zwarte kraai en kauw onder de nieuwe wet beschermd worden verklaard, dient rekening gehouden te worden met een stijgend aantal meldingen en uitbetalingen. Lokaal en/of incidenteel kan ontheffing voor afschot of vangen met kooien gewenst zijn.

9.2.14 Houtduif

In Zuid-Holland is sprake van een vrij constant aantal meldingen m.b.t. houtduivenschade. De schade is beperkt en veelal minder dan f 1.000,- per jaar.

Noord-Holland laat een sterk wisselend beeld zien met in totaal schade tussen f 15.000,- en f 40.000,- per jaar. Het betreft voornamelijk schade aan boerenkool en spruitkool en in mindere mate aan erwten. De gemiddelde schade per melding varieert tussen de f 3.065,- (1996) en f 7.697,- (1995).

Het afschot in Zuid Holland schommelt sterk en ligt tussen de 40.000 tot 100.000 stuks per jaar. Het afschot in Noord Holland schommelt ook, echter in mindere mate (20.000 tot 37.000). De houtduif valt ook onder de FF-wet onder de wildsoorten. De soort komt tevens voor op landelijke vrijstellingslijst en zal naar verwachting geen gesloten seizoen kennen. Schadebestrijding is een zaak van jachthouder en grondgebruiker. Er zijn voldoende mogelijkheden om de stand middels bejaging te beïnvloeden en schade te beperken en er wordt geen schade uitgekeerd.

9.2.15 Spreeuw

In de Wico-verslagen van Zuid-Holland wordt slechts 1 schadegeval gemeld (1996), waarbij echter geen schade is uitbetaald. In de verslagen van Noord-Holland zijn geen specifieke gegevens over spreekenschade opgenomen. Tot op heden komt spreekenschade in fruitteelt niet voor schadevergoeding door het Jachtfonds in aanmerking en zal daarom ook nauwelijks gemeld zijn. In 1996 werden er slechts 16 aanvragen ingediend voor vergunningen ex art. 22 van de Vogelwet voor bestrijding van mussen en spreeuwen in fruitteelt. De oorzaak hiervoor is de geringe oppervlakte fruitteelt. Afschot van spreeuwen heeft nauwelijks effect op de populatiegrootte, maar dient ter ondersteuning van de in de boomgaard toegepaste verjagingmethoden (rammelblikjes, angstkreten e.d.).

Afdekken met netten is een effectieve, maar erg dure en arbeidintensieve methoden. Het is de vraag of een dergelijke maatregel van de grondgebruiker verwacht kan worden. Een groot nadeel van netten is het ongewild verstrikt raken van vogels (waaronder ook minder algemene soorten) en zoogdieren als hazen en egels.

Onder de FF-wet is de spreeuw beschermd, maar staat wel vermeld op de lijst met provinciale schadesoorten. Schade door spreeuwen in fruitteelt kan aanzienlijke vormen aannemen. Aanbevolen wordt om zowel verjaging als afschot bij provinciale ontheffing toe te staan, omdat anders aanzienlijke schadeclaims kunnen volgen.

9.2.16 Ree

In Zuid-Holland is sprake van slechts enkele meldingen van reeënschade per jaar, waarbij geen schade is uitgekeerd. In de Wico-verslagen van Noord-Holland wordt geen melding gemaakt van schade door reeën. De soort breidt zich wel steeds verder uit en komt (landelijk gezien) in steeds grotere aantallen voor. Het is te verwachten dat in de provincies Noord- en Zuid-Holland in de komende jaren toch schade door reeën zal gaan optreden, bijvoorbeeld rondom natuurontwikkelingsprojecten. Beheer op basis van een beheerplan is daarnaast vanwege verkeersveiligheidsaspecten en vanuit het oogpunt van de populatie gewenst.

9.2.17 Haas

Zuid-Holland laat een dalend aantal meldingen van hazenschade zien, van 11 in 1994 tot 2 in 1997. De twee meldingen in 1997 betreffen wel vrij hoge schades: f 2.305,- in Goedereede en f 12.791,- in Hellevoetsluis.

In Noord-Holland is sprake van een toenemend aantal meldingen en een sterk toenemende schade, van f 40.353,- in 1993 tot f 134.136,- in 1996. De hoge schade in 1996 is veroorzaakt door 1 schadepost van f 111.421,- in fruitbomen. Normaal komt een dergelijke schade niet voor vergoeding in aanmerking (raster). Gemiddeld bedraagt de hazenschade f 30.000,- tot f 40.000,- schade per jaar, voornamelijk aan suikerbieten, bloemkool, peen, knolvenkel en soms anjers, bloembollen en acryldoek.

Zowel in Noord- als Zuid-Holland laat het afschot van hazen een stijgende lijn zien. De haas valt ook onder de FF-wet onder de wildsoorten en wordt tevens genoemd in de lijst van provinciale schadesoorten. Voorkoming en bestrijding van schade is een zaak tussen jachthouder en grondgebruiker. Schade door hazen aan land- en tuinbouwgewassen kan over het algemeen voldoende beperkt worden door regulering van de stand. Problemen zijn de vollegrondsgroenten, waar één of enkele hazen grote schade kunnen aanrichten. Regulering van de stand helpt hierbij dus niet. Rasters van elektrisch netwerk blijken bij deze teelten een goede oplossing te zijn. Boomkwekerijen en fruitteelt kunnen afdoende beschermd worden door een gaasraster. Het is aan te bevelen om aan faunabeheereenheden een ontheffing op voorhand te verlenen voor het vangen of doden van eventueel binnen rasters geraakte hazen.

9.2.18 Konijn

Zowel in Noord- als in Zuid-Holland worden in de Wico-verslagen slechts een gering aantal meldingen van konijnenschade genoemd. De schade is meestal beperkt. Dit kan verklaard worden door het feit dat het konijn in de Jachtwet onder artikel 8 valt (geen gesloten seizoen en extra mogelijkheden tot bestrijding), waardoor schade niet voor vergoeding in aanmerking komt.

Onder de FF-wet valt het konijn tevens onder de wildsoorten en komt daarnaast voor op de landelijke vrijstellingslijst. Naar verwachting zal er ten aanzien van de mogelijkheden tot regulering van de stand niet of nauwelijks iets veranderen. Schadebestrijding is een zaak van jachthouder en grondgebruiker en er wordt geen schade uitgekeerd.

9.2.19 Vos

In Zuid-Holland zijn tot 1997 geen schadegevallen door vossen aan de Wico gemeld.

Noord-Holland kent tot 1997 een wisselend aantal meldingen en jaarlijkse schade. De maximale schade in één jaar bedroeg f 15.600,-.

Landelijk gezien is er sprake van een stijging van de vossenpopulatie, die zich ook steeds verder in westelijke richting uitbreidt. In tegenstelling tot de Jachtwet, waarbij de vos het gehele jaar door bejaagd mag worden, valt de vos onder de FF-wet onder de beschermde diersoorten. De vos komt ook niet voor op lijst van landelijke of provinciale schadesoorten. Er zal rekening gehouden moeten worden met een toenemende vossenstand en een sterke toename van het aantal schademeldingen. Dit laatste zal mede het gevolg zijn van de inzet van jachthouders om alle gevallen van vossenschade aan het licht en gemeld te krijgen, ter onderbouwing van eventuele ontheffingsaanvragen.

Schade aan de landbouw bestaat uit predatie van puimvee en lammeren. Daarnaast veroorzaken vossen schade aan sierpluimvee en weidevogels en andere bodembroeders.

De predatie van weidevogels kan mogelijk in bepaalde gevallen beschouwd worden als landbouwschade, bijvoorbeeld in het geval van weidevogelbeheer door agrariërs, waarbij de vergoeding plaatsvindt op basis van het aantal uitgevlogen jongen.

Er is veel discussie gaande over de wenselijkheid van het beperken van de vossenpopulatie en de effecten van de vossenstand op o.a. weidevogels. De discussie voltrekt zich daarbij veelal op basis van emotionele gronden. Het probleem is dat er onvoldoende gegevens zijn om tot een wetenschappelijk onderbouwde afweging te komen. Om eventuele onverwachte (en moeilijk terug te draaien) effecten van vossen op dierpopulaties te voorkomen, wordt aanbevolen om op provinciaal niveau het huidige beleid ten aanzien van vossen voort te zetten onder de nieuwe FF-wet en dus afschot van vossen bij vrijstelling of ontheffing toe te staan. Immers ook onder de Jachtwet heeft de vos kans gezien sterk in aantal toe te nemen en zijn verspreidingsgebied te vergroten. De komende jaren kunnen dan gebruikt worden voor onderzoek en het verzamelen van meer gegevens, op basis waarvan later alsnog een bijstelling van het beleid mogelijk is.

9.3 Conclusies en aanbevelingen organisatiestructuur

Het instellen van een provinciaal faunaoverleg, met daarin alle partijen die zijn betrokken bij soortbescherming en schadebestrijding, verdient navolging. Een dergelijk overlegorgaan heeft een belangrijke adviserende taak inzake het provinciale faunabeleid en kan worden betrokken bij het opstellen van provinciaal beleid ten aanzien van het verlenen van ontheffingen.

De provincie dient de criteria voor het verlenen van ontheffingen vast te leggen in een beleidsnota en verordeningen. Aan de hand hiervan kunnen de faunabeheereenheden de faunabeheerplannen opstellen, welke door de provincie ter inzage worden gelegd en worden getoetst aan de wet en de geformuleerde criteria.

Een deel van de ontheffingen kan (op termijn) naar verwachting op voorhand worden verleend. Incidentele ontheffingaanvragen door de FBE worden door de provincie getoetst aan het faunabeheerplan en aan de door henzelf (in samenspraak met het faunaoverleg) gestelde criteria.

Om de schade door dieren zoveel mogelijk te beperken is het van belang dat een grondgebruiker tijdens de schademelding direct informatie krijgt over de te nemen preventieve maatregelen en eventueel aan te vragen ontheffingen. Vanwege verschillen in provinciaal beleid t.a.v. ontheffingverlening heeft een provinciaal meldpunt wat dit betreft voordelen. Op bestuurlijk niveau is echter besloten dat LASER in Dordrecht het enige loket zal worden voor schadevergoedingsaanvragen. Het Faunafonds zal dienen als landelijk informatiepunt inzake faunaschade.

Het voordeel van één loket is dat er geen vertraging wordt ingebouwd. Nadelen van één informatiepunt, dat tevens is losgekoppeld van het meldpunt voor schade, zijn:

- Mogelijke problemen bij informatieverstrekking inzake specifiek provinciaal beleid
- Verminderd inzicht bij de provincie in specifieke provinciale problemen en ontwikkelingen
- Geen koppeling van voorlichting aan het melden van schade

Op provinciaal niveau kunnen deze problemen mogelijk worden ondervangen door het instellen van een help-desk. Grondgebruikers (en faunabeheereenheden) kunnen bij deze help-desk informatie inwinnen inzake preventieve maatregelen, rijks- en provinciaal beleid en procedures bij ontheffing- en schadevergoedingsaanvragen. Ook is het mogelijk dat de help-desk beschikt over aanvraagformulieren voor schadevergoeding, zodat hulp kan worden geboden bij het invullen hiervan en de formulieren vanaf de help-desk direct naar LASER kunnen worden verstuurd. Voordelen van deze aanpak zijn een snelle afhandeling en het voorkomen van foutief ingevulde, onvolledige of kansloze aanvragen (filterfunctie).

Aanbevolen opzet

De help-desk kan gezien worden als een service aan de grondgebruiker (al dan niet via een faunabeheereenheid). De WLTO, als overkoepelende organisatie voor de grondgebruikers in Zuid- en Noord-Holland, komt dan ook het meest in aanmerking voor het instellen van de help-desk. Daarbij is de drempel voor grondgebruikers bij de WLTO minder hoog, dan bij een beleidmakende en controlerende instantie zoals de provincie.

De WLTO kan onder eigen verantwoordelijkheid (en in overeenstemming met het Faunafonds) een help-desk instellen (balie en telefoonnummer). Hier is informatie te verkrijgen over aanvragen schadevergoedingen, regelingen en procedures, preventieve maatregelen enz. De help-desk kan ook assisteren bij het aanvragen van ontheffingen (FBE's) en schadevergoedingen (grondgebruikers). De help-desk heeft hiervoor de benodigde formulieren op voorraad.

Gezien het belang van directe voorlichting om schade zo snel/veel mogelijk te beperken, is het van belang dat op de help-desk ook deskundigheid op het gebied van landbouw en preventieve maatregelen aanwezig is.

Voordelen van een regionale help-desk zijn:

- Deskundigheid t.a.v. specifiek provinciaal beleid;
- Lage drempel, dichtbij de praktijk;
- Contacten met provinciaal netwerk (FBE's, organisaties);
- In gang zetten juiste procedure bij schademelding (b.v. direct informeren over de te nemen stappen, maatregelen);
- Hulp bij invullen aanvragen/aanvraagformulieren;
- Filterfunctie in toelevering van ontheffingsaanvragen (GS) en aanvragen schadevergoedingen (FF/LASER);
- Ontwikkeling expertise en kennismontage;
- Wisselwerking met de nog op te richten FBE's;
- Centrale en uniforme informatievergaring.

Een mandaat t.a.v. ontheffingsverlening (GS) zal mogelijk richting de FBE's plaats kunnen vinden. Nauw en regelmatig overleg/afstemming met de provincies en het Faunafonds is noodzakelijk.

De help-desk moet gezien worden als service aan FBE's en grondgebruikers. Ten aanzien van ontheffingsverlening en schadevergoedingen blijven Gedeputeerde Staten en het Faunafonds verantwoordelijk.

De help-desk dient onafhankelijk te zijn en kan beter niet onder de commerciële adviesdiensten van de WLTO worden ondergebracht. Een aparte positie binnen de WLTO is gewenst. Aanbevolen wordt om t.a.v. het faunabeheer een aparte stichting binnen de WLTO op te richten (vergelijkbaar met In Natura). De help-desk kan in deze stichting worden ondergebracht.

De adviezen en ondersteuning van de help-desk is in principe gratis. Specifieke (tijdrovende) gevallen kunnen worden doorverwezen richting commerciële adviesdiensten van de WLTO.

Het stichtingsbestuur bestaat uit WLTO-leden, ondersteunt door een secretariaat (WLTO biedt faciliteiten). Binnen deze stichting kan een werkgroep Faunabeheer worden geformeerd, met vertegenwoordigers uit de provincies (vergunningbeoordelers), de KNJV (schadeconsulenten), terreinbeherende natuurbescherming, particuliere eigenaren en de Milieufederatie. De werkgroep dient uitvoeringsgericht te zijn met als belangrijkste functies: doorgeefluik van informatie richting gebruikers en onderzoekers, kennismontage en formulering van informatiebehoefte.